

Έτος Γ'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1875.

Φυλ. ΙΑ'.

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΥΠΟ Γ. ΒΟΝΤΖΙΔΟΥ

τὴν 5 Ὀκτωβρίου 1875 κατὰ τὴν ἐπέτειον
τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου
Ὁμήρου ἑορτῇ.

Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι! Φιλόμουσοι
ὁμήγουρες!

Ἀγομένων σήμερον τῶν Ὀμηρείων, ἡτοι
τῆς ἐπετείου τοῦ συλλόγου Ὁμήρου ἑορτῆς,
καὶ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐντειλαμέ-
νου μοι, ὡς ἐνὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἵνα τὸν
νενομισμένον πανηγυρικὸν εἶπω, ὁμολογῶ
ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐδίστασα ἂν πρέπη ν' ἀναδε-
χθῶ ἐντολὴν ὑπερβαίνουσαν τὰς δυνάμεις
μου, ἐντολὴν, ἣν ἄλλοι ἄλλοτε πολλῶ ἐ-
μοῦ κάρρονες ἀναδεξάμενοι λίαν ἐπιτυχῶς
καὶ εὐδοκίμως διεξήγαγον. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους
ἀποβλέψας εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ σεβαστοῦ

μοι ἀκροατηρίου ἐνεθάρρῃσα καὶ ἀπεφάσισα
ν' ἀναδεχθῶ τὴν ἐντολὴν ταύτην καὶ ἐκτε-
λέσω κατὰ δύνάμιν καὶ κατὰ τὰ ἐνόντα μοι
βοηθήματα. Ὀμηρικῆς δ' ἐν γένει ὑποθέσεως
κατὰ τὸ ἐπικρατήσαν ἔθος προβληθείσης
μοι, ἐκ τῶν πολλῶν περὶ Ὁμήρου ὑποθέ-
σεων λόγου ἐξελεξάμην τὴν ἐξῆς: «Ὅτι τὰ
ὁμηρικὰ ποιήματά εἰσιν ἀρχὴ καὶ πηγὴ ἀ-
πάσης τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας. »
Καὶ πρῶτον μὲν θέλω πραγματευθῆ περὶ τῆς
ὑποθέσεως ταύτης γενικώτερον, πειρώμενος
ἀποδείξαι τὸ ἀληθὲς αὐτῆς διὰ μαρτυριῶν
ἀνδρῶν ἡμετέρων τε καὶ ἀλλογενῶν, ὧν τὸ
κῦρος ἀνιμφισβήτητον, εἶτα δὲ θέλω ἔλθῃ
καὶ εἰς τινὰ εἶδη τῆς ἑλληνικῆς γραμματο-
λογίας καὶ οὕτως εἰπεῖν εἰς αὐτὰ τὰ πράγ-
ματα, ἐξετάζων τὸν Ὁμηρον ὡς ἱστορικόν,
γεωγράφον καὶ πρὸ πάντων ὡς ῥήτορα. Θέλω
δὲ περιορισθῆ εἰς ταῦτα μόνον τὰ εἶδη τοῦ
λόγου, διότι ὁ μεμετρημένος μοι χρόνος δέν
μοι ἐπιτρέπει νὰ ἐκταθῶ εἰς πάντα. Ἐπι-
σφραγίσω δὲ τὸν λόγον διὰ τῆς ἀποθεώσε-
ως τοῦ Ὁμήρου.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΙΑ'.)

Εὐθὺς, Κύριοι, ἅμα τεθέντος τοῦ θέματος «ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα εἰσιν ἀρχὴ καὶ πηγὴ ἀπάσης τῆς Ἑλλ. γραμματολογίας» γεννᾶται τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Πρὸ τοῦ Ὁμήρου λοιπὸν οὐδεὶς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς Ἑλλήν ὑπῆρξε; Ναί, ἀποκρινόμεθα, πολλοὶ ποιηταὶ ὑπῆρξαν πρὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα ἄσματα ἄθλους θεῶν καὶ ἡρώων ἄδοντα· διότι ὁ Ὁμηρος περὶ Ἀχιλλέως π. χ. Νέστορος, Διομήδους καὶ ἄλλων προσώπων ποιεῖται τὸν λόγον ὡς περὶ ἡρώων, ὧν ἡ καταγωγὴ καὶ πᾶσαι αἱ πράξεις γνωσταὶ εἰσιν· ἄρα πρὸ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν προϋποτίθενται ἄλλα ποιήματα σαφηνίζοντα τὸν σκοπὸν αὐτῶν εἰς τοὺς συγχρόνους ἀκροατάς. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἀληθὲς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ ῥωμαῖος Πατέρκυλος λέγει· ὅτι δηλ. οὐτε πρὸ Ὁμήρου ὑπῆρξέ τις, τὸν ὅποιον ἐκεῖνος ἐμιμήθη, οὔτε μετ' ἐκεῖνον τις, ὅστις ἠδυνήθη νὰ μιμηθῇ αὐτόν. » Μεθ' Ὁμηρον μὲν οὐδεὶς τῶ ὄντι ὑπῆρξεν ἄξιος ἐκείνου μιμητῆς· πρὸ Ὁμήρου ὅμως ὑπῆρξαν ποιηταί, οὓς ἐκεῖνος ἐμιμήθη. Πρώτη ἐστὶ τὰ τοῦ ἔπους ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὸν Ὀλυμπον Πιερία καὶ ὁ Ἑλικῶν. Τὰ δὲ πρῶτα τῆς Πιερίας καὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἐπηὶ προήχθησαν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν τοῦ ἡρωϊκοῦ αἵωνος· ἐκ τούτων δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεβλάστησαν τὰ εὐωδέστατα ἄνθη τῆς ἐπικῆς τέχνης τὰ μέχρι τοῦδε θαυμαστά. Κατὰ τινας μυθογράφους ὁ Ὁμηρος κατάγεται ἐξ Ὀρφέως, Μουσαίου, Αἰνίου, Εὐμόλπου καὶ ἄλλων τῆς Πιερίας ἀοιδῶν· ἂν δὲ τοῦτο ἦναι μῦθος, τὸ ὕφος ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι χαρακτηριστῆρες τοῦ ἀρχαίου ἔπους μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐκ τῶν ἀοιδῶν τούτων καταγωγῆς τῆς ἐπικῆς τέχνης. Τούτους λοιπὸν τοὺς ἀοιδούς ὡς ὑποδείγματα ὁ Ὁμηρος ἔχων καὶ ἐκ τῶν ἁσμάτων ἢ ποιημάτων τούτων πρῶτον ὠφεληθεὶς, δεύτερον δὲ ἐκ τῆς περὶ τὴν ποίησιν συντόνου κατὰ τὸν αἰῶνα τούτου ἀσκήσεως, τρίτον ἐκ τῶν ἡθῶν, τῆς γλώσσης καὶ τῆς ὀρησκείας, πρὸς δὲ τούτοις ἐκ τῆς ἰδίας μεγαλοφυΐας βοηθούμενος καὶ ἐν τῷ ποιητικῷ τῆς Ἰωνίας οὐρανῷ τὰ

ποιήματα αὐτοῦ ποιῶν, ἔμελλε βέβαιον νὰ καταστῇ ὁ ἀριστος τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ποιητῶν, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα τῆς τύχης, καὶ νὰ ποιῇ τὰ περίφημα αὐτοῦ ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ πάντα τὰ πρὸ αὐτῶν ἀπώλοντο, ὡς ἀρχαιότατα καὶ τελειότατα διδάγματα θεωροῦνται· διότι ἐκ τούτων ὡς ἐξ Ὀκεανοῦ οὐ μόνον ποιηταί, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες καὶ γραμματικοὶ καὶ ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι καὶ καλλιτέχναι τὰ πρῶτα τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας ἠρύσαντο νάρματα· «Ἐξ Ὀκεανοῦ μὲν γάρ (λέγει ὁ Ὁμηρικώτατος Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος) ποταμοὶ πάντες, πηγαὶ πᾶσαι, φρέατα πάντα κατὰ τὸν πάλαι λόγον· ἐξ Ὁμήρου δὲ, εἰ καὶ μὴ πᾶσα, πολλὴ γοῦν παρσιέρρευσεν τοῖς σοφοῖς λόγου ἐπιρροή. Οὐδεὶς γοῦν οὔτε τῶν τὰ ἄνω περιεργαζομένων, οὔτε τῶν περὶ φύσιν, οὔτε τῶν περὶ ἦθος, οὔθ' ἀπλῶς τῶν περὶ λόγους ἐξωτερικοὺς, ὁποῖους ἂν εἴποι τις, παρῆλθε τὴν Ὁμηρικὴν σκηνὴν ἀξεναγώγητος, ἀλλὰ πάντες παρ' αὐτῷ κτέλυσαν, οἱ μὲν ὡς καὶ διάγειν παρ' αὐτῷ μέχρι τέλους καὶ τῶν αὐτοῦ συστίων ἀποτρέφεσθαι, οἱ δὲ ὥστε χρεῖαν ἀποπλησαι τινὰ καὶ συνεισενεγκεῖν ἐξ αὐτοῦ τῷ λόγῳ τι χρήσιμον· ἐν οἷς καὶ ἡ Πυθία πολλοὺς τῶν χρησμῶν πρὸς Ὁμηρικὴν μέθοδον ἀποξέουσα. Φιλόσοφοι περὶ αὐτόν. ῥήτορες περὶ αὐτόν. γραμματικοὶ δ' οὐκ ἄλλως εἰς τέλος εἰμὴ δι' αὐτόν. Ὅσοι δὲ μετ' αὐτόν ποιηταί, οὐκ ἔστιν ὅς ἐξω τι τῶν αὐτοῦ μεθόδων τεχνάζεται, μιμούμενος, περιποιῶν, πάντα ποιῶν, δι' ὧν ὁμηρίζειν δυνήσεται. Ἀγούσιν αὐτόν καὶ Γεωγράφοι διὰ ζήλου πολλοῦ καὶ θαύματος. Ὁ περὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν δίαίταν καὶ τὰ τραύματα ἐρανίζεται καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν ἀγαθὰ. Ἐφέλκεται τὸ πρᾶγμα καὶ βασιλεῖς. καὶ μαρτυρεῖ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, καιμήλιον εἶτε ἐφόδιον καὶ ἐν αὐταῖς μάχαις τὴν ὁμηρικὴν βίβλον ἐπαγόμενος, καὶ τὴν κεφαλὴν, ὅτε ὑπνοῦν δέοι, ἐπαπαύων αὐτῇ, ἵνα τάχα μηδὲ ἐν ὕπνοις,

εἶη εὐόνειρος. Καὶ ἔστιν ἀληθῶς βασιλικὸν πρᾶγμα ἡ Ὀμήρου ποίησις καὶ μάλιστα ἡ Ἰλιάς. Ἡ Ἰλιάς πηγὴ παντὸς καλοῦ ἐστὶ, δραματικώτερον μὲν σχηματιζομένη διὰ τῆς μονοειδοῦς μὲν πολυπροσώπου δὲ ἀφηγήσεως, γέμουσα δὲ μυρίων ὧν ἂν τις εἴποι καλῶν, φιλοσοφίας, ῥητορείας, στρατηγικῆς εὐτεχνίας, διδασκαλίας τῆς περὶ ἠθικῶν ἀρετῶν, τεχνῶν ὅλως παντοίων καὶ ἐπιστημῶν.» κλπ. Ταῦτα λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν τῷ εἰς Ἰλιάδα προοιμίῳ αὐτοῦ.

Τὸ ἀξιοσημεῖωτον ἐνταῦθα εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τὸν στέφανον αὐτοῦ πλέκων Εὐστάθιος ἐκ τοῦ ἀειθαλοῦς ἐκείνου λειμῶνος ἔδρεψε τὰ ἄνθη, δι' ὧν καταστέφει αὐτόν· διότι τὴν ἀνωτέρω μεταφορὰν αὐτοῦ «Ἐξ Ὠκεανοῦ ποταμοὶ πάντες, πηγαὶ πάσαι κλπ.» δανείζεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ ὁμιλοῦντος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀχιλλέως περὶ τοῦ μεγάλειου τοῦ Διὸς καὶ λέγοντος, ὅτι μὲ τὸν Δία οὐδὲ ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς ἰσοφαρίζει, καὶ

«Οὐδὲ βαθυρρεῖται μέγα σθένος Ὠκεανοῖο, ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πάσα θάλασσα, καὶ πάσαι κρῆναι καὶ φρεῖατα μακρὰ νά-
[ουσιν.]» (1)

Μήπως πρὸ τοῦ Εὐσταθίου Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς δὲν ἔπραξε τὸ αὐτὸ ἐγκωμιάζων τὸν Ὀμηρον διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων· Κορυφὴ μὲν οὖν ἀπάντων καὶ σκοπὸς, ἐξ οὗ πως πάντες ποταμοὶ καὶ πάσα θάλασσα καὶ πάσαι κρῆναι, δικαίως ἂν Ὀμηρος λέγοιτο. (2)

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ μεγάλου τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπισκόπου πᾶς τις πείθεται ὅτι οὐ μόνον οἱ κυκλικοὶ λεγόμενοι ποιηταί, οἱ εὐθὺς μετὰ τὸν Ὀμηρον ἀκμάσαντες, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα εἶδη τῆς ποιήσεως, ἢ τε φιλοσοφία καὶ ἡ καλλιλογία καὶ ἡ καλλιτεχνία καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ χωρογραφία ἐξ Ὀμήρου ἐπήγασαν, ὥς ἐκ ποτα-

μοῦ βαθυρροῦ πολλοὶ διακλαδισθέντες ῥυακες. Ὅθεν εὐλόγως ὁ Ὀμηριστὴς Ἀνδρέσιος λέγει «Μόνος ὁ Ὀμηρος ἀρκεῖ νὰ δοξάσῃ ἐν ἔθνους καὶ προγράψῃ τοὺς κανόνας τῆς ποιήσεως, τῆς ῥητορικῆς καὶ πάντων τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου. Ὁ δὲ L. Egger ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τὸ ἐπιγραφόμενόν «*Mémoires de Litterature ancienne*» ἔχει «ὕπομνήματα τῆς ἀρχαίας γραμματολογίας» περὶ τῆς ἐξ Ὀμήρου παιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων λόγον ποιούμενος λέγει ὅτι τοιαῦτα ποιήματα ἐξάπαντος ἔπρεπε νὰ γεννήσῃσι Μιλτιάδην καὶ Φειδίαν καὶ Σοφοκλέα καὶ Δημοσθένην. Ζωηροτέραν δὲ ὑπ' αὐτοῦ εἰκόνα τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων παραθέτομεν μεταφράσαντες τὰ ἐξῆς· «Ὁ Ὀμηρος, ὡς ἐρρέθη πολλάκις, εἶναι διὰ τοὺς Ἕλληνας ὅ,τι ἡ Ἀγία Γραφή διὰ τοὺς Χριστιανούς... Ἐνταῦθα εὐρίσκονται τὰ πρῶτα παραδείγματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ἀρχὴ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱατρικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν. Ἐνταῦθα εὐρίσκεται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν ἡρώϊκων χρόνων προβαίνουσα μέχρι προφητειῶν τινῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἀπὸ Πλάτωνος μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας συνεχῶς ἐπεκαλέσαντο αὐτὸν ὡς μάρτυρα, ἐμιμήθησαν, ἐσχολίασαν φιλοτίμως οἱ φιλόσοφοι, οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ῥήτορες· ἐνίοτε μάλιστα οἱ Χριστιανοὶ ῥήτορες. Ὡστε ἐὰν ἡ Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια ἀπώλλυντο, ἡδύνατο σχεδὸν ν' ἀνεύρη τις ταῦτα τὰ δύο ποιήματα, ἐκτὸς τῆς διατάξεως αὐτῶν, διὰ τῶν μαρτυριῶν τῶν διεσπαρμένων εἰς τοὺς ἄλλους συγγραφεῖς, Ἕλληνας καὶ Λατίνους.»

Καὶ ὁ Σιατωβριὰν ἐν τινι πραγματείᾳ αὐτοῦ λέγει περὶ Ὀμήρου τὰ ἐξῆς· «Ὁ Ὀμηρος ἐγονιμοποίησε τὴν ἀρχαιότητα· ὁ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Ἀριστοφάνης, Ὀράτιος, Βιργίλιος, εἶναι τέκνα του.» Ταῦτα μὲν λέγει ὁ Σιατωβριὰν· ἡμεῖς δὲ προσθέτομεν ὅτι ὁ πρῶτος ἐκ τούτων, ὁ Αἰσχύλος, ἔλεγε τὰς τραγωδίας αὐτοῦ ψυχία τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν.

Ἀλλὰ μόνον τὴν ἀρχαιότητα ἐγονιμο-

(1) Ἰλιάδ. Φ. 495. (2) Διονσ. Ἀλικαρν. ἐν τῷ περὶ Συνθ. ὄνομ. Τμ. 24. σελ. 370. Κοινῆς εἶτε μέσης συνθέσεως χαρακτήρ. Ἐκδ. Shaffer.

ποίησεν ὁ Ὅμηρος; Μήπως τὰ τῶν νεωτέρων ἔθνων ἐπικά ποιήματα κατὰ τὰ Ὀμηρικὰ πρότυπα δὲν ἐσχεδιάσθησαν καὶ συνετάχθησαν, ὡς ἡ παραβολὴ αὐτῶν πρὸς ἐκεῖνα μαρτυρεῖ κατὰ τὴν ὁμόφωνον τῶν φιλολόγων μαρτυρίαν; Περὶ τούτου αὐτὸς ὁ Γάλλος Σιατωβριανὸν ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων μεταπολιτεύσεων δοκιμῷ αὐτοῦ βραχύτατα μὲν ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐμφάσεως λέγει τὰ ἑξῆς· «Ὁ Ὅμηρος ἔδωκε τὸν Βιργίλιον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰταλίαν καὶ τὸν Τάσσον εἰς τὴν νέαν, τὸν Λαμοένον εἰς τὴν Πορτογαλίαν, τὸν Ἑρκίλαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὸν Μίλτων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὸν Βολταῖρον εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸν Κλοπστὸκ εἰς τὴν Γερμανίαν. δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν ἐπαίνων μου.» *Chataubriand Essai sur les Révolutions anciennes et modernes. Livre premier. Chap. XIX.* Ἄλλοι δὲ πάλιν ἐκ τῶν περὶ τῶν Ὀμηρον ἀσχολουμένων Εὐρωπαίων ἀποδεικνύουσι διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ὅτι καὶ τὰ ἐπισόδια καὶ τὰ ἱστορικά αὐτοῦ μέρη πιστῶς ἀπεμιμήθησαν οἱ τὸν Ὀμηρον ἀπομιμηθέντες νεώτεροι ἐπικοί ποιηταί.

Καὶ ταῦτα μὲν γενικώτερον περὶ τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων ὡς ἀρχῆς καὶ πηγῆς ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας. Ἦδη δὲ μεταβαίνω εἰς τὰ καθέκαστα· καὶ πρῶτον θέλω ἐξετάσει τὸν Ὀμηρον ὡς ἱστορικὸν τοῦ ἡρώϊκοῦ αἵωνος.

Παραλείποντες πάντας τοὺς ἄλλους ἱστορικοὺς παρατηροῦμεν ὅτι οἱ δύο κορυφαῖοι τῶν ἱστορικῶν, ὁ Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης, εἶναι τέκνα τοῦ Ὀμήρου. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἡροδότου μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Λογγίνος, ὁ ὁποῖος τοὺς ζήλωτάς τοῦ Ὀμήρου ἀπαριθμῶν πρῶτιστον καταλέγει τὸν Ἡρόδοτον λέγων· «Μόνος Ἡρόδοτος Ὀμηρικώτατος ἐγένετο; Στησίχορος ἔτι πρότερον· ὅτε Ἀρχίλοχος, πάντων δὲ τούτων μάλιστα ὁ Πλάτων ἀπὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ ἐκείνου νάματος εἰς αὐτὸν μυρίας ὄσας παρατροπὰς παροχετεύσάμενος· ἔστι δ' οὐ κλοπὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὡς ἀπὸ καλῶν

ἡθῶν ἢ πλασμάτων ἀποτύψεις. (1) Κατὰ ὅντι τί ἄλλο εἶναι αἱ τοῦ Ἡροδότου Μοῦσαι εἰμὴ ἔπος Ὀμηρικὸν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ; Ὁ δὲ Θουκυδίδης ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀρχαίας καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος λόγον ποιούμενος, πολλάκις ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀμήρου ὡς ἱστορικοῦ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων χρόνων. καὶ πρῶτον περὶ τῶν ὀνομάτων «Ἕλλας καὶ Ἕλληνες» ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἀνέκαθεν ὡς γενικά τῆς γῶρας καὶ τοῦ ἔθνους, τεκμήριον μεταχειρίζεται τοὺς λόγους τοῦ Ὀμήρου λέγων· «τεκμηριοὶ δὲ μάλιστα Ὀμηρος· πολλῷ γὰρ ὕστερον ἔτι καὶ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενος οὐδαμοῦ τοὺς ξύμπαντας ὀνόμασεν οὐδ' ἄλλους ἢ τοὺς μετ' Ἀχιλλέως ἐκ τῆς Φθιώτιδος, οἵπερ καὶ πρῶτοι Ἕλληνες ἦσαν, Δαναοὺς δὲ ἐν τοῖς ἑπεσι καὶ Ἀργεῖους καὶ Ἀχαιοὺς ἀνακαλεῖ. κτλ. (2) Καὶ πάλιν κατωτέρω περὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὁμιλῶν λέγει· «φαίνεται γὰρ (ὁ Ἀγαμέμνων) ναυσί τε πλείσταις αὐτὸς ἀφικόμενος καὶ Ἀρκάοι προσπαρασχών, ὡς Ὀμηρος τοῦτο δεδήλωκε.» κτλ. (3) καὶ πάλιν περὶ τῆς Τρωϊκῆς στρατείας λέγει ἀλλαχοῦ· «νομίζουσιν δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην μεγίστην μὲν γενέσθαι τῶν πρὸ αὐτῆς, λειπομένην δὲ τῶν νῦν, τῇ Ὀμήρου αὖ ποιήσει εἴ τι χρὴ κἀνταῦθα πιστεύειν, ἣν εἰκὸς ἐπὶ τὸ μεῖζον μὲν ποιητὴν ὄντα κοσμήσαι, ὅμως δὲ φαίνεται καὶ οὕτως ἐνδεστέρα.» (4) Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου. Ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Βίου καὶ Ποιήσεως Ὀμήρου λόγῳ αὐτοῦ ἐξετάζων τὸν Ὀμηρον ὡς ἱστορικὸν λέγει τὰ ἑξῆς· «ὁ μὲν δὴ ἱστορικός ἐστίν ὁ τῶν γεγονότων πραγμάτων ἔχων διήγησιν πάσης δὲ διηγήσεως ἀφορμαὶ γίνονται πρόσωπον, αἰτία, χρόνος, τόπος, ὄργανον, πρᾶξις, τρόπος, πάθος, καὶ οὐδὲν τούτων ἔξω ἐν ἱστορίᾳ περιέχει οὐδεμίαν διήγησιν· οὕτως ἐστὶ

(1) Λογγ. ἐν τῷ περὶ ὕψους. σελ. 54. ἐκδ. Βαϊσκίου. (2) Θουκυδ. Βιβλ. Α. κεφ. 3. § 3. (3) Θουκυδ. Βιβλ. Α. κεφ. Θ. § 10. (4) Βιβλ. Α. κεφ. 40. § 3.

παρὰ τῷ ποιητῇ πολλὰ πράγματα ὡς γε-
γορότα ἢ ὡς ὅντα διαγουμένῳ· ἐνίοτε δὲ
καὶ ἐν ἐκάστῳ τούτων διηγήσεις εὐρεῖν
ἔστι.» Ταῦτα λέγει ὁ Πλούταρχος περὶ Ὀμ.
ὡς ἱστορικοῦ, διὰ πολλῶν παραδειγμάτων
ἀποδεικνύων. Ἀλλὰ καὶ ὁ τὸν βίον αὐτοῦ
ὅλον εἰς τὴν μελέτην τῶν Ὀμηρικῶν ποιη-
μάτων διανύσας κλεινὸς Εὐστάθιος πρὸς
τοῖς ἄλλοις, τὰ ὅσα εἶδομεν ἀνωτέρω λε-
γόμενα ὑπ' αὐτοῦ, ἐξετάζων προσέτι καὶ
ὡς ἱστορικὸν τὸν Ὀμηρον λέγει τὰ ἐξῆς·
«Καὶ ὅσα δὲ τῇ ἱστορίᾳ ἐπιθεωροῦνται σε-
μνὰ οὐκ ἂν οὐδὲ τὴν Ὀμήρου τέχνην ἀπο-
στερήσῃ τις, τῆς πολυπειρίας, τοῦ τὰς ἀ-
κοῆς ἡδύνειν, τοῦ τὰς ψυχὰς παιδεύειν, τοῦ
εἰς ἀρετὴν ἐπαίρειν τῶν ἄλλων, οἷς ἱστορῶν
ἐνευδοκιμεῖ.» Ἐκ τοῦ Ὀμήρου ὡς ἱστορι-
κοῦ οὐ μόνον τὰ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου κα-
λῶς μανθάνομεν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς τοῦ
τε δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου ἔχομεν ἀ-
κριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς εἰδήσεις.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ δημοσίου βίου μανθά-
νομεν πρῶτον ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἐπὶ τῶν
Τρωϊκῶν ἦτο εἰσέτι εἰς τὰ σπάργανα· διότι
καὶ ὕβρεις καὶ ἀδικίαι καὶ ληστεῖαι καὶ
ἄρπαγαὶ συνήθως ἐγίνοντο, ἀλλὰ καὶ πα-
ραδείγματα ἀρετῶν, οἷον φιλίας εἰλικρι-
νοῦς, φιλικῆς σχέσεως μεταξὺ δεσποτῶν
καὶ πιστῶν δούλων, συζυγικοῦ ἔρωτος, φι-
λοστοργίας γονέων καὶ φιλιξενίας (1) δὲν
ἐλλείπουσι, χάρις εἰς τὴν σωτήριον ἐπίδρα-
σιν τῆς θρησκείας, λίαν σεβαστῆς παρὰ
τοῖς τότε λαοῖς· καὶ οἱ κήρυκες δὲ ἐθεω-
ροῦντο ἱεροὶ, καὶ αἱ συνθήκαι καὶ ἀνακω-
χαὶ σεβασταί, καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἄρχε-
ται ἰσχύουσα καὶ φόβον εἰς τοὺς ἰσχυροὺς
ἐμποιούσα.

Δεύτερον ὅτι τὸ πολίτευμα ἦτο βασιλεία
ἀριστοκρατικὴ, καθ' ἣν ἤρχον οἱ εὐπατρί-
δαι ἦτοι οἱ πλούσιοι γαιοκτήμονες, ὧν εἰς
ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς, λεγόμενος οὕτως ὡς
προϊστάμενος αὐτῶν. Τοιοῦτον ἦτο τὸ πο-
λίτευμα τῶν ἐν Σχερίᾳ φαιάκων καθ' Ὀμη-

ρον, ὁ ὁποῖος πλὴν τοῦ βασιλέως Ἀλκινόου
ἀναφέρει δώδεκα ἔτι δυστάστας αὐτῶν καὶ
συνάρχοντας τῷ βασιλεῖ, οὓς ὀνομάζει βα-
σιλεῖς.

Δώδεκα γὰρ κατὰ δῆμον ἀριπρεπέες βασι-
[σιλῆες
ἄρχοι κραίνουσι, τρισκαιδέκατος δ' ἐγὼ αὐ-
[τός. (1)

Καὶ ἐν Ἰθάκῃ ἐκτὸς τοῦ πρώτου βασι-
λέως ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι δυνάσται, οἱ
ὁποῖοι ἀπόντος τοῦ Ὀδυσσεὺς διώκουν τὴν
Ἰθάκην, ὅπερ δεικνύει ὅτι δὲν ἐθεωρεῖτο τό-
σον ἀναγκαῖα ἡ παρουσία τοῦ ἀρχιβασιλέως
καὶ ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον ἦτο τὸ ἀ-
ριστοκρατικόν. Ἡ βασιλεία ἦτο διαδοχικὴ
μεταβαίνουσα εἰς τὸ ἄρρεν, ἀλλ' ἡ διαδο-
χὴ ἐστηρίζετο εἰς τὴν πραγματικὴν δύνα-
μιν, πλοῦτον, ῥώμην, ἀνδρίαν καὶ τὰ τοι-
αῦτα, οὐχὶ δὲ εἰς νόμιμόν τι δικαίωμα, ὡς
δηλὸν γίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Ὀδυσσ. λό-
γων πρὸς τὸν υἱὸν του.

«Τηλέμαχ', ἦτοι ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι
[κεῖται,
ὅστις ἐν ἀμφιάλῳ Ἰθάκῃ βασιλεύσει Ἀ-
[χαιῶν. (2)

Δηλ. ὁ θεὸς τὸ ῥεύρει, Τηλέμαχε, ποῖος θὰ
βασιλεύσῃ εἰς τὴν Ἰθάκην.

Πρὸς συντήρησιν τῶν βασιλέων παρεχω-
ροῦντο αὐτοῖς ἐκτὸς τῶν ἰδίων κτημάτων
καὶ δημόσιοι γαῖαι· καὶ δῶρα δὲ προσεφέ-
ροντο αὐτοῖς ὑπὸ τῶν βουλομένων νὰ τι-
μήσωσιν αὐτούς. Ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸν Ὀ-
μηρον ἦτο καὶ ἀρχιστράτηγος τοῦ πολέμου
καὶ κύριος τῶν θυσιῶν (ἐκτὸς τῶν ἱερατι-
κῶν), καὶ δικαστῆς, πρῶτιστον καθῆκον ἔ-
χων τὸ πατρικῶς κυβερνᾶν, (3) συσχεπτό-
μενος περὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν κρινῶν

(1) Ὀδυσ. Θ. 390. Τοὺς στίχους τούτους
ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Β.
καὶ Π. Ὀμ. λόγῳ αὐτοῦ, θέλων ν' ἀποδεί-
ξῃ διὰ τούτων ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων πο-
λιτευμάτων ἐγνώριζε καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν
ὁ Ὀμηρος. (2) Ὀδυσ. Α. 400. (3) Ἰλιάδ.
Β. 24. Α. 231. Ὀδυσ. Δ. 686—690. Β.
234.

(1) Ἰλ. 4. 197. Ξ. 363 καὶ ἐξ. Ὀδυσ.
Τ. 29. καὶ ἐξ. Δ. 20 καὶ ἐξ.

πραγμάτων μετὰ τῆς παρ' ἡμῖν λεγομένης ἀριστοκρατίας ἦτοι τῶν καθ' Ὅμηρον ἀρίστων, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο καὶ βουλευθῆσθαι ἄνδρες λέγονται παρ' Ὀμήρῳ, ἐξαιρέτων τιμῶν ἀπολαύοντες ἐν τε εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, οὗτοι μόνον βουλευόμενοι, ἀγορεύοντες καὶ δικάζοντες· ὁ δὲ λαὸς ἀπετέλει τὴν λεγομένην ἐκκλησίαν, παριστάμενος ἀπλῶς ὡς μάρτυς τῶν ἔργων τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀριστοκρατίας, ἀκροώμενος καὶ ἀκολουθῶν τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν, ἔχων μὲν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιδοκιμάζειν ἢ ἀποδοκιμάζειν αὐτάς, οὐχὶ ὁμῶς καὶ τοῦ ἀντιστῆναι ἢ καταστῆσαι κυρίαν τὴν ἐαυτοῦ γνώμην ἢ τοῦ ἐλευθεροστομεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτόκλητος· καὶ ἀπόδειξιν τούτου ἔχομεν τὸν Θερσίτην, ὁ ὅποιος ἐδάρη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύως, διότι ἐτόλμησε νὰ ἐκφράσῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν Ἀγαμέμνονα (1).

Τρίτον παρ' Ὀμήρου μανθάνομεν ὅτι, τὸ δίκαιον ἐστηρίζετο κατὰ τὸν ἡρωϊκὸν αἰῶνα εἰς πάτριά τινα ἔθιμα καὶ οὐχὶ εἰς νομοὺς γραπτούς, αἱ δὲ ἰδιωτικαὶ διαφοραὶ διελύοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ διαιτητῶν, καὶ μόνον αἱ σπουδαιότεραι δίκαι τοῦ δημοσίου διεξήγοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βουλῆς τῶν γερόντων, δηλ. τῶν ἀρίστων, ὡς εἵπομεν ἄνωτέρω. Ἐκ τῶν ἐρίδων δὲ αἱ πλεῖσαι ἦσαν φονικαὶ καὶ περὶ τὴν οὐσίαν ἀδικήματα.

Τέταρτον περὶ τῶν Θρησκευτικῶν πραγμάτων μανθάνομεν ὅτι πρὸ τοῦ Ὀμήρου ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἐγίνωσκε καλῶς τὴν θρησκείαν του. Ὁ Ὅμηρος πρῶτος ἀνεκάλυψε τὸν Ὀλυμπον καὶ παρέστησε διὰ ζωηρῶν εἰκόνων τοὺς Ὀλυμπίους θεούς· ἄρα ἦτο καὶ θεολόγος. Κατὰ τὸν Ὅμηρον οὗτοι εἶναι μὲν ὑπερτέρας φύσεως ὄντα, κυβερνῶντα τὸν κόσμον, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ὁρέξεις ὅμοιοι ταῖς ἀνθρώποις ὄντες, εὐκόλῳ κοινωνίαν μετ' αὐτῶν ἔχουσι. Διὰ δὲ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος ναοὺς, ἱερὰ ἄλσιν ἢ τεμένει καὶ βωμοὺς. Τὰς ἱεροπραξίας ἐτέλει ὁ οἰκοδεσπότης, τὰς δὲ δημοσίους θυσίας οἱ στρατηγοὶ

καὶ βασιλεῖς. Πρὸς θεραπείαν δὲ θεῶν τινῶν ἢ ναῶν ὑπῆρχον ἴδιοι ἱερεῖς, ὡς Χρύσης ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔτι δὲ μάντις καὶ μαντεῖα. Ἐκτὸς τῶν ἀρίστων, οἱ ὅποιοι ἐτιμῶντο ἔνεκα τῆς περὶ τὸν πόλεμον ἀνδρίας καὶ τοῦ πλούτου των, ἐτιμῶντο καὶ οἱ ἱερεῖς, ὡς θεοὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ πλήθους «θεὸς δ' ὡς τίετο δῆμῳ»· προσέτι οἱ μάντις, οἱ κήρυκες, οἱ τεχνῖται (δημιουργοὶ) προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν διαφόρων πόλεων διὰ τὸ περιζήτητον τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τέλος οἱ ἀοιδοὶ ἴσων μὲς τοὺς τεχνίτας τιμῶν ἀπολαύοντες, κατωτέρων δὲ τῶν ἱερέων, ὡς ὁ Φῆμιος ἐν Ἰθάκῃ καὶ ὁ Δημόδικος παρὰ τοῖς Φαίαξιν (1).

Πέμπτον περὶ τῶν Στρατιωτικῶν μανθάνομεν παρ' Ὀμήρου ὅποια ὅπλα μετεχειρίζοντο κατὰ τὸν ἡρωϊκὸν αἰῶνα ἐπιθετικὰ τε καὶ ἀμυντικὰ· ὅτι ἡ πολεμικὴ ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν ἦτο ἀτελεστάτη· ὅτι ἡ μάχη ἐκρίνετο διὰ τῆς προσωπικῆς ἀνδρίας καὶ οὐχὶ δι' ἐντέχνου παρατάξεως καὶ διὰ στρατηγημάτων· ὅτι οἱ μαχόμενοι ἐμάχοντο συνήθως ἐπὶ διτρόχων ὀχημάτων ἢ δίφρων συρομένων ὑπὸ δύο ἵππων, παρ' οἷς ἐνίοτε παρεζεύγνυνον καὶ τρίτον τὸν παρήγορον λεγόμενον· ὅτι οἱ ἐπὶ τοῦ δίφρου ἱστάμενοι δύο μαχηταί, ὁ μὲν τοὺς ἵππους διοικῶν, ὁ δὲ πολεμῶν ἐχώρου ὡς πρόμαχοι εἰς τὸ χωρίζον τὰ δύο ἀντιπαρατεταγμένα στρατόπεδα πεδίον τῆς μάχης, καὶ ὁρμῶντες πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἢ μονομαχοῦντες διὰ τοῦ δόρατος πρῶτον καὶ εἶτα διὰ τοῦ ξίφους ἐπέφερον τὴν κρίσιν τῆς μάχης διὰ τῆς ἐαυτῶν ἀνδρίας, καὶ βοῶντες ἐνεψύχουν τὸ κατὰ φάλαγγας παρακολουθοῦν πλήθος. Τεχνικὴ πολιορκία ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου. Ταῦτα μανθάνομεν καὶ περὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἄλλα τινὰ, τὰ ὅποια παραλείπω, ἀρκούμενος εἰς τὰ κυριώτερα.

Ἐκτον δὲ καὶ τελευταῖον περὶ τῶν Ναυτικῶν μανθάνομεν ὅτι ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες ἦσαν ναυτικοί. Αἴτιον δὲ τούτου ἡ γεωγραφικὴ τῆς Ἑλλάδος θέσις. Καὶ πρὸ τοῦ Τρωϊ-

(1) Ἰλιάδ. Β. 212—269.

(1) Ὀδυσσ. Θ. 472—498. Ὀδυσ. χ. 347.

κοῦ πολέμου ἀναφέρονται κατὰ θάλασσαν ἐκστρατεῖαι, οἷα ἡ Ἀργοναυτική. Κατάλογος τῶν νηῶν, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες ἐστράτευσαν κατὰ τῆς Τρωάδος, ὑπάρχει ἐν τῇ Βῆτα βραψωδία τῆς Ἰλιάδος. Ἐν ὧσιν ἐπολιορκεῖτο ἡ Τρωάς, αἱ νῆες ἐξελευσθεῖσαι εἰς τὴν ξηρὰν ἐφησύχαζον ἐπὶ ἐρμάτων. Ἐκάστη δὲ ναὺς περιείχε 50 ἄνδρας, τινὲς δὲ καὶ 120. Ταῦτα εἶναι καὶ ἐκ τῶν ναυτικῶν τὰ οὐσιωδέστερα, τὰ ὅποια παρ' Ὀμήρου μανθάνομεν.

Ἀρκοῦσι, νομίζω, ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν περὶ τοῦ δημοσίου βίου ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἱστορουμένων, ἵνα πείσωσιν ἕνα ἕκαστον ὅτι ὁ Ὀμηρος μετὰ μεγίστης ἀκριβείας ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡρωικοῦ αἵματος, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς μῆνιδος τοῦ Ἀχιλλέως.

Περὶ δὲ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου μανθάνομεν τοὺς πόρους καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν τότε Ἑλλήνων, τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὰ τοῦ οἴκου, τὰ περὶ γάμου δηλονότι καὶ ἀνατροφῆς, τροφῆς καὶ ἐνδυμασίας, οἰκοδομῶν καὶ σκευῶν τοῦ οἴκου, καὶ περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων, τῶν ὑποίων τὰ καθέκαστα παραλείπω, ἵνα μὴ πέρα τοῦ δέοντος ἐκτείνω τὸν λόγον μου.

Ἦδη δὲ μεταβαίνω εἰς τὸ ἐξετάσαι τὸν Ὀμηρον ὡς Γεωγράφον.

Ὁ πρῶτος Γεωγράφος Ἕλλην κατὰ Στράβωνα εἶναι ὁ Ὀμηρος, αἱ δὲ Γεωγραφικαὶ αὐτοῦ γνώσεις εἶναι αἱ ἐξῆς.

Ἡ γῆ κατὰ τὸν Ὀμηρον περιβρέχεται ὑπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ. Ὁ Ὀμηρος ἀναφέρει ῥητῶς τὰς χώρας Λιβύην καὶ Αἰθιοπίαν, Σιδονίους καὶ Ἑρεμβοὺς (δηλ. τοὺς Τρωγλοδίτας Ἀραβας). Τὸν ἥλιον λέγει ἀνατέλλοντα ἐκ τοῦ Ὀκεανοῦ καὶ δυσόμενον εἰς τὸν Ὀκεανόν. « Ἡέλιος μὲν ἔπειτα νέον προσέβαλεν ἀρούραις ἐξ ἀκαλαρρείτας βαθυρρόου ὠκεανοῖο, ἐν δ' ἔπεσ' ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἡελίοιο, ἔλκον νύκτα μέλαιναν. » Ὡσαύτως καὶ τὰ ἄστρα καὶ τοὺς ἀστέρας λελουμένους ἐξ Ὀκεανοῦ. Τὴν Ἰθνηρικὴν Χερσονήσον ἐπαινεῖ ὡς εὐκρατον καὶ τοὺς κατοίκους λέγει εὐδαίμονας, γνωρίσας, ὡς φαίνεται, τὸν πλοῦτον τῆς Ἰθνηρίας, διὰ τὸν ὅποιον καὶ ὁ Ἡ-

ρακλῆς ἐστράτευσεν καὶ οἱ Φοῖνικες μετὰ ταῦτα, οἱ ὅποιοι ἐγένοντο καὶ κύριοι τοῦ πλείστου μέρους τῆς Ἰθνηρικῆς Χερσονήσου, καὶ ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἐνταῦθα ποιεῖ ὁ ποιητὴς τὰς πνοὰς τοῦ ζεφύρου, ἐνταῦθα καὶ τὸ Ἠλύσιον πεδῖον, εἰς τὸ ὅποιον λέγει ὅτι θὰ πεμφθῇ ὁ Μενέλαος ὑπὸ τῶν Θεῶν. « ἀλλὰ σ' εἰς Ἠλύσιον πεδῖον καὶ πείρατα γαίης ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθος, τῇ περ ῥήϊστη βιοτὴ πέλει· οὐ νιφετὸς, οὐτ' ἄρ' χειμῶν πολλὸς, ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγὺ πνεύοντα· ἀήτας Ὀκεανὸς ἀνίσχιν. »

Καὶ αἱ νῆσοι τῶν μακάρων εἶναι πρὸς δυσμὰς τῆς Μυρουσίας (τοῦ σημερινοῦ Μαρόκου), ὅπου συμπίπτουσι καὶ τὰ πέρατα τῆς Ἰθνηρίας. Ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν εἶναι δῆλον ὅτι καὶ ταύτας ἐνόμιζον εὐδαίμονας ὡς κειμέναι πλησίον τῆς Ἰθνηρίας.

Προσέτι ὅτι οἱ Αἰθίοπες εἶναι ἔσχατοι ἐν τῷ Ὀκεανῷ.

« Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν. » (1)

« Ζεὺς γάρ εἰς Ὀκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. » (2)

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὅτι ἡ γῆ περικυκλαῖται ὑπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ, ὅταν ἡ Ἥρα λέγῃ· « Εἴμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης, Ὀκεανόν τε θεῶν γένεσιν. » Καὶ ἐν τῇ ἀσπίδι τοῦ Ἀχιλλέως (3) κύκλῳ περιθέτει τὸν Ὀκεανὸν ἐπὶ τῆς περιφερείας τῆς ἀσπίδος· γνωρίζει δὲ καὶ τὰς πλημμυρίδας καὶ ἀμπώτεις τοῦ Ὀκεανοῦ.

Καθὼς γνωρίζει τὰ ἔσχατα καὶ τὰ κύκλῳ

(1) Ὀδυσ. Α. 23. (2) Ἰλιάδ. Α. 423.

(3) Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Β. καὶ Π. ὁμ. λόγῳ αὐτοῦ ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψὴν ἐξετάζων τὴν ἀσπίδα λέγει τὰ ἐξῆς· « Ἐν γὰρ τῇ ἀσπίδι . . . ἐμπεριεχομένας ἐποίησε δύο πόλεις, τὴν μὲν ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐφροσύνῃ διάγουσαν, τὴν δὲ ἐν πολέμῳ σχολάζουσαν· καὶ παραθεῖς τὰ ἑκατέρω προσήκοντα παρίστησιν ὅτι ὁ μὲν πολιτικὸς ἐστὶ βίος, ὁ δὲ στρατιωτικός· οὐ παρῆδε δὲ εὐδὲ τὸν γεωργικόν, ἀλλὰ ἀτελῶς. »

τῆς οἰκουμένης καὶ λέγει αὐτὰ σαφῶς. τοι-
ουτοτρόπως γνωρίζει καὶ τὰ τῆς θαλάσσης
τῆς ἐντὸς τῆς γῆς· λέγει λοιπὸν ὅτι τὴν θά-
λασσαν, ἃν ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων
στηλῶν, περικυκλόνει ἡ Λιβύη καὶ Αἴγυπτος
καὶ Φοινίκη, κατόπιν ἡ πέριξ τῆς Κύπρου,
ἔπειτα Σόλυμοι (ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Λυ-
κίας) Λύκιοι καὶ Κᾶρες, καὶ μετὰ τούτους ἡ
μεταξὺ Μυκάλης καὶ τῆς Τρωάδος παραλία
καὶ αἱ προκείμεναι νῆσοι, τὰς ὁποίας πάσας
ἀναφέρει, καὶ ἀκολουθῶς τὰ περὶ τὴν Προ-
ποντίδα καὶ τὸν Εὐξείνιον μέχρι Κολχίδος
καὶ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰάσωνος· γνωρίζει
δὲ καὶ τὸν Κιμμερικὸν Βόσπορον· λέγει ὅτι
τὸ κλίμα τῶν Κιμμερίων εἶναι ζοφῶδες.
« Ἡέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι· οὐδέ ποτ'
αὐτοῦς ἡέλιος φαέθων ἐπιλάμπεται, ἀλλ'
ἐπὶ νύξ ὅλοή τέταται » γνωρίζει δὲ καὶ τὸν
Ἰστρὸν καὶ τὴν Θρακικὴν παραλίαν, τὸν
Ἄθω, τὸν Ἀξιὸν καὶ τὰς προκειμένας τού-
των νήσους· τὴν Ἑλληνικὴν παραλίαν μέχρι
Θεσπρωτῶν, προσέτι μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ
Σικελίας. (1)

Ἰκανά, νομίζω εἶναι ταῦτα πρὸς ἀπόδει-
ξιν ὅτι καὶ τῆς Γεωγραφίας πατὴρ ἦτο ὁ
Ὅμηρος. Ἄς ἔλθωμεν τελευταῖον εἰς τὴν
Ῥητορικὴν, ἐν ᾗ θέλομεν ἐξετάσει τὸν Ὀ-
μηρον εἰς τὰ κυριώτερα κεφάλαια αὐτῆς,
οἷον τὸν ὅρισμόν τῆς Ῥητορικῆς, τὸ Πανη-
γυρικὸν εἶδος τοῦ λόγου, τοὺς κοινοὺς λε-
γομένους τύπους καὶ ἰδίως τὸ ὅμοιον, τὸ πά-
θος, τὴν ἀρμονίαν, τὰ σχήματα καὶ τοὺς
χαρακτῆρας τοῦ λόγου. Ἐκ πάντων δὲ τού-
των θέλομεν ἀποδείξει ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦτο
καὶ τῆς Ῥητορικῆς ὁ διδάσκαλος. Ὅρισμός
τῆς Ῥητορικῆς. Ὁ Ἀριστοτέλης εὐθὺς ἐν
ἀρχῇ τοῦ δευτέρου Κεφαλαίου τοῦ πρώτου
Βιβλίου τοῦ περὶ Ῥητορικῆς συγγράμματός
του τὸν ἐξῆς ὅρισμόν τῆς Ῥητορικῆς δίδει.
« Ἔστω δὲ Ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον
τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. » Δύ-
ναμις ὀνομάζει τὴν Ῥητορικὴν ὡς δυναμέ-
νην νὰ θεωρῇ τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν καὶ
ἐπομένως νὰ πείθῃ. Τοῦτον τὸν ὅρισμόν ἔ-

δωκε πολὺ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους πρῶτος ὁ
Ὅμηρος· διότι τί ἄλλο εἰμὴ τὴν δύναμιν
τῆς Ῥητορικῆς ἐννοεῖ διὰ τῶν ἐξῆς στίχων;

« Στρεπτή δὲ γλῶσσο· ἐστὶ βροτῶν, πολέες
[δ' ἐν] μῦθοι

παντοῖοι· ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἐνθα καὶ
[ἐνθα·

ὅποιον κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖον κ' ἐπακού-
[ταις. (1)

ὅτι δηλ. ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθρώπων εἶναι εὐ-
στροφος καὶ δεινὴ περὶ τὸ λέγειν, ὅθεν ἔχει
τὴν δύναμιν τοῦ πείθειν καὶ μεταπείθειν κλ.

Πανηγυρικὸν εἶδος λόγου. Ἀπὸ τοῦ ὀ-
ρισμοῦ τῆς Ῥητορικῆς μεταβαίνοντες εἰς τὰ
εἶδη τοῦ Ῥητορικοῦ λόγου, τὰ ὁποῖα, ὡς
γνωστὸν, εἶναι τρία, τὸ συμβουλευτικόν, τὸ
ἐπιδεικτικόν ἢ πανηγυρικόν καὶ τὸ δικανι-
κόν, εἰς τὸ πανηγυρικόν παρατηροῦμεν ὅτι
ἵνα ἐπαινέσῃ ὁ Ῥήτωρ ἄνθρωπον πρέπει νὰ
κατασκευάσῃ τοὺς ἐπαίνο υς ἀπὸ τῶν ἀγα-
θῶν τῆς ψυχῆς, τοῦ σώματος καὶ τῆς τύχης.
Ἐπαινεῖται δὲ τις ἀπὸ τῶν τοῦ σώματος
καὶ τῆς τύχης ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ἐκτός
καὶ κύκλῳ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὀνομά-
ζονται, καὶ εἰς ἄλλας μὲν περιστάσεις, ἔτι
δὲ καὶ ὅταν ἐξοικονομήσῃ σαφῶς τὴν ἑλλει-
ψιν αὐτῶν καὶ τὸ ἐλλεῖπον δι' ἄλλων ἀρετῶν
ἀναπληρώσῃ. Παράδειγμα τοιούτου ἐπαίνου
πρῶτον ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρῳ, ὁ ὁποῖος τὸν
μικρὸν κατὰ τὸ σῶμα Διομήδην ἐπήνεσεν
ὡς πολεμικόν, ἀναπληροῦντα δηλ. τὴν ἐκ
τοῦ σώματος ἑλλειψιν δι' ἄλλης ἀρετῆς.
« μικρὸς μὲν δέμας, ἀλλὰ μαχητής. » (2)

Προσέτι ἴδιον φρονίμου Ῥήτορος εἶναι τὸ
νὰ παρατηρῇ πρὸς τίνας τί ἐπαινεῖ· διότι τὰ
ἦν τῶν ἀκροατῶν συντελοῦσι πολὺ πρὸς
πίστιν τῶν ἐπαίνων ἢ τῶν ψόγων. Ἐνώπιον
τῶν Ἀθηναίων, ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, δὲν εἶ-
ναι δύσκολον νὰ ἐπαινέσῃ τις Ἀθηναῖους·
« Σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ἔπαινος, λέγει ὁ
Ἀριστοτέλης· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλε-
γεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναῖους ἐν Ἀθηναίοις ἐ-
παινεῖν. » (3) Παράδειγμα φρονίμου ἐπαίνου

(1) Ἰλιάδ. Υ. 248. (2) Ἰλιάδ. Ε. 804.

(3) Ἀριστ. Ῥητορ. βιβλ. Α. Κεφ. Θ.

(1) Στραβ. Γεωγρ. βιβλ. Α.

πρῶτος δίδει ὁ Ὀμηρος· διότι ὁ φρόνιμος Ὀδυσσεὺς ἀκούσας τὸν βασιλέα τῶν Φαίακων Ἀλκίονον λέγοντα·

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρις, χοροὶ τε εἵματα τ' ἐξημοιβὰ, λαστρὰ τε θερμὰ καὶ
[εὖναι (1)]

δηλ. ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι ἡμεῖς οἱ Φαίακες εἴμεθα ἀβροδίαιτοι καὶ φιλήδονοι, ἐπαινεί καὶ αὐτὸς τὴν ἡδονὴν λέγων· (2)

Οὐ γὰρ ἔγωγε τί φημι τέλος χαριέστερον
[εἶναι,

ἢ ὅτ' εὐφροσύνη μὲν ἔχη κατὰ δῆμον ἅπαντα, δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δῶματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ ἡμενοὶ ἐξείης, παρὰ δὲ πλήθωσι τράπεζαι σίτου καὶ κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀ-
[φύσσω

οῖνοχόας φορέησι καὶ ἐγχείη δεπάεσσι· τοῦτό τί μοι κάλλιστον ἐνὶ φρεσὶν εἶδεται
[εἶναι. (3)]

δηλ. καὶ εἰς ἡμᾶς, λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς, ἡ ἡδονὴ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ καλλίτερον, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ἄλλοτε, ἐν ἀποφύγῃ τὰς Σειρήνας· ἦτοι τὰς ὀλεθρίους ἡδονὰς, προσέταξε νὰ τὸν δέσωσιν οἱ ἑταῖροί του εἰς τὸν ἱστὸν, ὅτε διήρχετο ἐκεῖθεν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ψόγου δὲ δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ψέγων τὰ τῆς τύχης. Τοῦτο ἐδίδαξε τοὺς ῥήτορας πάλιν ὁ Ὀμηρος, ὁ ὁποῖος θέλων νὰ ψέξῃ τὸν ἐπαίτην Ἴρον, πρὸς τὸν ὑποῖον ἤρισεν ὁ Ὀδυσσεὺς, ὡς ἐπαίτης καὶ αὐτὸς, εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ παλατίου του, ψέγει αὐτὸν ἐκ τινος τῆς τύχης κακοῦ, δηλονότι τῆς πτωχείας, λέγων·

« Ἦλθες δ' ἐπὶ πτωχὸς πανδῆμιος, ὃς κατὰ
[ἄστν
πτωχεύεσθ' Ἰθάκης, μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέ-
[ρι μάργη. (4)]

(1) Ὀδυσ. Θ. 248. (2) Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Βίου καὶ Ποιήσεως Ὀμήρου λόγῳ αὐτοῦ λέγει περὶ τῶν τοῦ Ὀδυσ. τούτων λόγων τὰ ἐξῆς· « τούτοις παραχθείς καὶ Ἐπίκουρος τὴν ἡδονὴν τέλος εὐδαιμονίας ἐνόμισε· » θέλων νὰ εἴπῃ ὅτε καὶ τὰ φιλοσοφικά συστήματα ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου παρήχθησαν. (3) Ὀδυσσ. Ι. 5—14. (4) Ὀδυσ. Σ. στιχ. 4.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΙΑ΄.)

ἐναντίον τοῦ :

Μάκαρ Ἀτρεΐδῃ, μοιρηγενὲς, ὀλβιόδαιμον· ὅπου μακαρίζεται ὁ Ἀτρεΐδης ἐκ τῆς εὐδαιμονίας του.

Ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ σώματος κακὰ δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ψέγων ῥήτωρ· οὕτως ὁ Θερσίτης ψέγεται διὰ τὴν δυσμορφίαν του· Ἀίσχιστος δ' ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε. (1)

ἐν ᾧ τοῦναντίον ὁ βασιλεὺς τῆς Σύμης Νιρεὺς ἐπαινεῖται διὰ τὸ κάλλος του.

Ὅς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε. (2)

ΚΟΙΝΟΙ ΤΟΠΟΙ. Οἱ κοινοὶ λεγόμενοι τόποι ἐν τῇ ῥητορικῇ, τοὺς ὁποῖους ὁ Κικέρων καθέδρας τῶν ἀποδείξεων ὀνομάζει, διότι εἰς αὐτοὺς ἐδρεύει τρόπον τινὰ ἡ ὕλη τῶν ἀποδείξεων, εἶναι τριάκοντα κατ' Ἀριστοτέλην, (3) κατὰ Κικέρωνα 18 καὶ κατὰ Κιντιλανὸν 16. Λέγονται δὲ κοινοί, διότι κοινῶς ἀνήκουσιν εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν λόγων. Πάντων σχεδὸν τῶν κοινῶν τόπων ὑπάρχουσι παραδείγματα παρ' Ὀμήρῳ· ἄρα καὶ τούτων διδάσκαλος ὁ Ὀμηρος ὑπῆρξε. Περιττὸν κρίνοντας νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς πάντας τοὺς τοινοὺς τόπους, θέλομεν ἐξετάσει τὸν γενικώτερον καὶ εὐρύτερον πάντων, [ὁ ὁποῖος λέγεται ὁμοιον ἢ ὁμοίωσις. Τούτου λοιπὸν παραδείγματα θέλομεν φέρεи ἱκανὰ, ἐξ ὧν θέλει καταφανῆ ὅτι ὁ Ὀμηρος εἰς τὰς παρομοιώσεις εἶναι ἀμίμητος. Οὕτω τὸ σύντονον καὶ πυκνὸν τῆς φράσεως τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐπαινῶν λέγει, ὅτι οἱ λόγοι του ὁμοιάζουσι μὲ νιφάδας χειμερινάς·

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν εἰοικότα χειμαρήσι. (4)

Καὶ τῶν εἰκότων δὲ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐν ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς ὁμοιώσεως, διδάσκαλος εἶναι ὁ Ὀμηρος, παραβάλλων τὸν Πάτροκλον δακρύοντα πρὸς κόρην νηπίαν· οἶον· τίπτε δεδάκρυσαι, Πατρόκλεις, ἤ ὅτε κούρη νηπίη, ἢ θ' ἅμα μητρὶ θεοῦς ἀνελέσθαι ἀ-
[νώγει κτλ. (5)]

καὶ τὴν Πηνελόπην μὲ τὴν Ἀρτεμιν καὶ Ἀφροδίτην, οἶον·

(1) Ἰλιάδ. Β. 216. (2) Ἰλιάδ. Β. 673.

(3) Ἀριστοτ. ῥητορ. Β. κγ'. (4) Ἰλιάδ. Γ. 222. (5) Ἰλιάδ. Η. 7.

Ἡ δ' ἔν ἐκ θαλάμοιο περίφρων Πηνελό-
[πεια,

Ἀρτέμιδι ἱκέλη ἢ χρυσῇ Ἀφροδίτῃ. (1)
Καὶ τῶν παραβολῶν, αἱ ὅποιαι εἶναι ἄλλο
εἶδος τῆς ὁμοιώσεως, εὐρίσκονται παραδείγ-
ματα ἀξιόλογα παρ' Ὀμήρῳ. Ὅτε δ' Ἀγα-
μέμνων διεκοίνωσε τὸν ὄνειρόν του εἰς τὴν
συνέλευσιν τῶν ἄλλων βασιλέων, εἰς ἐκ τῶν
βασιλέων, ὁ Νέστωρ, συνεκάλεσε τὸν λαὸν
εἰς συνέλευσιν (ἀγοράν). Θέλων λοιπὸν νὰ
παραστήσῃ ὁ Ὀμηρὸς τίνι τρόπῳ συνήρχετο
ὁ λαὸς εἰς ἀγοράν, παραβάλλει αὐτοὺς μὲ
μέλισσας, λέγων·

Ἦύτε ἔθνεα εἰσι μελισσῶν ἀδινάων,
πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων (2)
βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἀνθεσιν εἰαρινοῖσιν·
αἱ μὲν τ' ἐνθα ἄλις πεποτήχεται, αἱ δὲ τε
[ἐνθα,

ὥς τῶν ἔθνεα πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων
ἡϊόνος προπάροιθε βαθείης ἐστιγχώντο
ἱλαδὺν εἰς ἀγορήν. (3)

Θέλων δὲ νὰ παραστήσῃ τὸν θόρυβον, μεθ' οὗ
ἐπορεύοντο οἱ Τρῶες ἵνα παραταχθῶσιν εἰς
μάχην πρὸς τοὺς Ἕλληνας, παραβάλλει αὐ-
τοὺς πρὸς γεράνους λέγων·

Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνι-
[θες ὥς,
ἦύτε περ κλαγγῇ γηράνων πέλει οὐρανόθι
[πρὸ. (4)

Δύο δὲ δημογέροντας τῶν Τρώων φλυᾶρους
παραβάλλει πρὸς τέττιγας, λέγων·

γῆραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀ-
[γορηταὶ
ἐσθλοὶ, τεττίγεσιν ἐοικότες, οἳ τε καθ' ὕλην
δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὅπα λειριόεσσιν ἱεῖ-
[σιν. (5)

(1) Ὀδυσ. ῥ. 36. (2) Τοὺς στίχους τού-
τους φέρει ὁ Πλούτ. ἐν τῷ περὶ Β. καὶ Π.
Ὀμ. λόγῳ του ὡς παράδειγμα τοῦ Ὀμοι-
οπώτου σχήματος, καθ' ὃ εἰς ὁμοίας
πτώσεις λήγουσι τὰ κῶλα· ἄρα καὶ τοῦτο
τὸ σχῆμα ὑπάρχει παρ' Ὀμήρῳ. (3) Ἰλιάδ.
Β. στιχ. 87—93. (4) Ἰλιάδ. Γ. 2. (5) Ἰ-
λιάδ. Γ. 450.

καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ὀργισμένον παραβάλλει
πρὸς νύκτα·

Ἐκλαγξαν δ' ἄρ' οἷστοι ἐπ' ὤμων χωόμενοι
αὐτοῦ κινηθέντος· ὁ δ' ἦλε ρυκτὶ ἐοικώς. (1)
Παράδειγμα συγκρίσεως, ἡ ὁποία γίνεται χά-
ριν καλλωπισμοῦ μᾶλλον ἢ χάριν εὐκρινείας
καὶ διδασκαλίας, εἶναι τὸ ἐξῆς, ὅπου συγκρί-
νεται ἡ λάμψις τῶν ὄπλων τῶν Ἑλλήνων
πρὸς φλόγα καιομένου δάσους, ἡ δ' ἐξάπλωσις
αὐτῶν εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς τὸν συναγελα-
σμὸν τῶν πτηνῶν καὶ τὰ ρεῖθρα τοῦ ποταμοῦ·
Ἦύτε πῦρ αἰδηλον ἐπιφλέγει ἄσπετον
[ὕλην

οὔρεος ἐν κορυφῇ, ἕκαθεν δέ τε φαίνεται
[αὐγῇ,

ὥς τῶν ἐρχομένων ἀπὸ χαλκοῦ θεσπεσίῳ
αἶγλη παμφανώσα δι' αἰθέρος οὐρανὸν ἵκεν.
τῶν δ', ὥς τ' ὄρνιθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ,
χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,
Ἀσίῳ ἐν λιμῶνι Καῦστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα
ἐνθα καὶ ἐνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύ-
[γεσσιν,

κλαγγηδὸν προκαθίζόντων, σμαραγεῖ δέ τε
[λειμῶν,

ὥς τῶν ἔθνεα πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων
ἐς πεδίον προχέοντο Σκαμάνδριον κτλ. (2)

Ἐνταῦθα παρατηρεῖται καὶ τοῦτο, ὅτι τί-
θενται ἀλλεπάλληλοι παραβολαί, ἀναφερό-
μεναι ἐκάστη εἰς ἰδίαν τινὰ τοῦ προκειμέ-
νου ὄψιν.

Ἰνα εὖρῃ δέ τις τὰ ὅμοια πρέπει νὰ πα-
ρατηρῇ καλῶς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος,
τοῦ ὁποίου ζητεῖ τὸ ὅμοιον· καὶ τοῦτο ὁ
Ὀμηρὸς ἐδίδασκε τοὺς ῥήτορας, παραβάλλων
τὸν δρομαῖον Πάριν μὲ στατὸν ἵππον, δηλ.
μὲ τὸν ἐν σταύλῳ ἱστάμενον καὶ καλῶς τρε-
φόμενον καὶ ἐπομένως ἀκράτητον καὶ θυμο-
ειδῆ· οἶον·

ὥς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος, ἀκοστήσας ἐπὶ
[φάτνῃ, κτλ.

ὥς υἱὸς Πριάμοιο Πάρις κατὰ Περγάμου ἄκρης,
τεύχεσι παμφαίνων ὥς τ' ἡλέκτωρ, ἐβεβή-
[κει κτλ. (3)

(1) Ἰλιάδ. Α. 46. (2) Ἰλιάδ. Β. 455—
465. (3) Ἰλιάδ. Ζ. 506—513.

τὸν δὲ νωθρὸν καὶ καρτερικὸν Αἴαντα τὸν
Τελαμῶνιον μὲ ὄνον· οἶον

ὥς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐδιήσατο
[παῖδας, κτλ.

ὥς τότε ἔπειτ' Αἴαντα, μέγαν Τελαμῶνιον
[υἱὸν κτλ. (1)

τὸ βασιλικὸν ἦθος μὲ τὸν ἔξοχον καὶ ἀγέ-
ρωχον βοῦν· οἶον

« Ἦότε βοῦς ἀγέληφι μέγ' ἔξοχος ἔπλετο
[πάντων

ταῦρος· ὁ γὰρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρο-
[μένῃσιν·

τοῖον ἄρ' Ἀτρεΐδην ὅηκε Ζεὺς ἥματι κείνῳ,
ἐκπρεπέ, ἐν πολλοῖσι καὶ ἔξοχον ἠρώεσ-

[σιν. (2)

Καὶ τῆς μεταφορᾶς δὲ, ἡ ὁποία εἶναι σχῆμα
συγγενεῦον πρὸς τὴν ὁμοίωσιν, τὸν τύπον ἔ-
δωκεν ὁ Ὅμηρος· οἶον τὸν Ἀγαμέμνονα ὡς
βασιλέα ὀνομάζει μεταφορικῶς ποιμένα
λαῶν, οἶον·

Ὡς φάτο νεικείων Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
θερσίτης. κτλ. (3)

Ἀπὸ τῆς μεταφορᾶς ταύτης ὀρμηθεὶς καὶ ὁ
Σωκράτης ὀνομάζει τὸν στρατηγὸν πομένα·
« Ἐντυχὼν δὲ ποτε στρατηγεῖν ἠρημένῳ τῷ,
τοῦ ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἶει τὸν Ἀγαμέ-
μνονα προσαγορεύσαι ποιμένα λαῶν; ἄρά
γε ὅτι ὥσπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμέλεσθαι
ὅπως σῶ τε ἔσονται οἱ οἶες καὶ τάπιτή-
δεια ἔξουσι, καὶ οὐ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο
ἔσται· οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμέλεσθαι
δεῖ ὅπως σῶ τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ
τάπιτήδεια ἔξουσι, καὶ οὐ ἔνεκα στρατεύον-
ται, τοῦτο ἔσται; » (4)

Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκ-

κλησίᾳ ἡμῶν ἐν γένει δὲν ὑπάρχει ἡ μετα-
φορὰ αὕτη;

Ἐν ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς μεταφορᾶς εἶναι
καὶ τὸ θεωρεῖν τὰ ἀψυχα πράγματα ὡς ἐμ-
ψυχα καὶ ἀπονέμειν εἰς αὐτὰ ἐπίθετα ἐμφύ-
χων· καὶ τοῦτο ἐδίδαξεν ὁ Ὅμηρος, ὁ ὁ-
ποῖος τὸν λίθον ὀνομάζει ἀναιδῆ « αὖθις ἐπὶ
δάπεδόν τε κυλίνδετο λαῶς ἀναιδής »

Ὡσαύτως καὶ τὸν ὀϊστὸν (τὸ βέλος) θεωρῶν
ὡς πτηνὸν λέγει·

Αἰγὴς βίος· νευρὴ δὲ μέγ' ἴαχεν, ἄλτο δ'
ὀϊστὸς ὀξυβελῆς, καθ' ὁμίλον ἐπιπτέσθαι
μενεαίνων. (1) Τοῦτο ὀνομάζεται καὶ προ-
σωποποιεῖται.

Πλείστας ὅσας μεταφορὰς ἔχει ὁ Ὅμηρος,
ἀλλ' οὐδεμία τούτων εἶναι βεβιασμένη καὶ
ἐπιτετηδευμένη. (2) Οὗτος ἐδίδαξε τοὺς ῥή-
τορας ὅτι ἡ ἐννοία ἢ τὸ πάθος, τὰ ὁποία
ἐκφράζει ἡ μεταφορὰ, συνιστῶσι τοῦ λόγου
τὴν ἀξίαν, διότι ταῦτα εἶναι τρόπον τινὰ
τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ οὐχὶ τὸ σχῆμα, τὸ ὁ-
ποῖον εἶναι ἀπλοῦν τι ἐνδυμα. Διὰ τοῦτο
παθητικώτατα μέρη βλέπομεν ἐκφραζόμενα
παρ' Ὁμήρῳ δι' ἀπλουστάτης γλώσσης· ὁ-
ποία φυσικὴ ἀπλότης ὑπάρχει εἰς τοὺς ἐξῆς
τῆς Βρισηΐδος λόγους ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ
Πατρόκλου!

Πάτροκλέ μοι δειλῇ πλείστον κεχαρισμένε
[θυμῷ,

Ζῶν μὲν σε ἔλειπον ἐγὼ κλισίῃθεν ἰοῦσα,
νῦν δὲ σε τεθνηῶτα κιχάνομαι, ἔρχαμε
[λαῶν. (3)

Φίλτατέ μοι Πάτροκλε, ζωντανόν σε ἀφῆκα
εἰς τὴν ἀναχώρησίν μου καὶ νεκρόν σε εὗρί-
σκω εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μου.

Καὶ εἰς τὰ ἐπίθετα ὁ Ὅμηρος εἶναι ἀμί-

(1) Ἰλιάδ. Α. 558—563. (2) Ἰλιάδ. Β. 480. (3) Ἰλιάδ. Β. 243. Περὶ μεταφορᾶς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Βίου καὶ ποιήσεως Ὁμήρου λόγῳ τοῦ λέγει· « Μεταφορὰ δὲ, ἡπερ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου πράγματος ἐφ' ἕτερον μετεννεγμένη μετὰ τῆς ἀμφοῖν ἀναλόγου ὁμοιότητος, καὶ πολλή ἐστι καὶ ποικίλη παρ' αὐτῷ (τῷ Ὁμήρῳ). (4) Ξενοφ. Ἀπομν. Γ. 6. 1—2.

(1) Ἰλ. Δ. 125. (3) Ἰνα μὴ παρεκτρέπῃται ὁ ῥήτωρ εἰς ἐπιτετηδευμένας μεταφορὰς πρέπει νὰ φυλάττῃ τὸν ἐξῆς κανόνα τοῦ Ἀριστοτέλους· « οὐ πόρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὀνομασμένως, ὃ λεχθέν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές. » (Ἀριστοτ. ῥήτορ. Βιβλ. Γ. Κεφ. β. (3) Ἰλιάδ. Τ. 287.

μητος· οἷον τίς ἀκούων τὴν μάχην καυστη-
ραν λεγομένην παρ' Ὀμήρῳ, δὲν παρομοιά-
ζει τὸν πόλεμον μὲ πῦρ; Τί δὲ προσφυέ-
στερον τῶν ἐπιθέτων, τὰ ὅποια ἀποδίδει εἰς
τοὺς θεοὺς, οἷον εἰς τὸν Δία τὸ μητιέτης
καὶ ἀγκυλομήτης καὶ τερπικέραυτος κτ.λ.
εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὸ φοῖβος, καὶ εἰς τὸν
Ἥλιον τὸ ὑπερίων, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θε-
οὺς ἄλλα τοιαῦτα;

Καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κοινοὺς τόπους, ἢ
γουν τὴν Διαίρεσιν ἢ μερῶν ἀπαρίθμησιν,
τὰ παρεπόμενα ἢ περιστάσεις, τὸ γένος καὶ
εἶδος, τὰ ἡγούμενα καὶ ἐπόμενα καὶ τοὺς
λοιποὺς παραδείγματα ὑπάρχουσι πλεῖστα
ὅσα παρ' Ὀμήρῳ, ἀλλὰ περιττὸν κρίνων νὰ
ἐνδιατρίψω πλεῖότερον εἰς τὸ αὐτὸ κεφά-
λαιον μεταβαίνω εἰς τὸ Πάθος.

Πάθος. Ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων
πρὸς θρίαμβον τῆς ἀληθείας ἐν ταῖς καρ-
δίαις τῶν ἀκροατῶν εἶναι ἢ τῶν παθῶν
κίνησις. Ἐν δὲ ἐκ τῶν παθῶν εἶναι ἡ ὀρ-
γὴ· τὴν δὲ ὀργὴν διεγείρει μάλιστα ἡ ἀ-
τιμία, ἡ ὅποια εἶναι αἷτιον τῆς ὕβρεως,
ὥς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. «Ὑβρεως δὲ (αἷ-
τιον) ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων ὀλιγωρεῖ· τὸ
γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν
οὔτε κακοῦ οὔτε ἀγαθοῦ.» (1) Διὰ τοῦτο
ὁ Ὀμηρος, θέλων νὰ παραστήσῃ τὸν Ἀχιλ-
λέα δικαίως ὀργιζόμενον κατὰ τοῦ Ἀγαμέ-
μνονος, ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ τοὺς
ἐξῆς λόγους·

ἠτίμησεν· ἐλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀ-
[πούρας.] (2)

μὲ ἠτίμασε, διότι μοῦ ἀφῆρες τὸ βραβεῖόν
μου, δηλ. μὲ ἠδίκησεν ἐκ περιφρονήσεως
πρὸς ἐμέ.

Μέσα δὲ τῆς πρᾶυνσεως τῆς ὀργῆς εἶναι
διάφορα· ἐν ἐκ τούτων εἶναι ὅταν ὁ ὀργι-
ζόμενος ἀναλώσῃ τὴν ὀργὴν του ἢ εἰς ἄλ-
λον τινὰ ἢ εἰς ἐκείνον, κατὰ τοῦ ὁποίου
ὀργίζεται, τιμωρηθέντα ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἢ ὑπ'
ἄλλου τινός, ὥς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης.

«Πρᾶξι γὰρ γίνονται ὅταν εἰς ἄλλον τὴν
ὀργὴν ἀναλώσωσιν.» (1)

Ἔτερον δὲ μέσον πρᾶυνσεως εἶναι ὅταν
ἐκεῖνος, κατὰ τοῦ ὁποίου ὀργίζεται τις,
μετανοῇ καὶ ἱκετεύῃ, ὥς πάλιν ὁ αὐτὸς τῆς
ῥητορικῆς διδάσκαλος ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλ.
λέγει· «Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμε-
λομένοις (πρᾶξι εἰσιν.)

Τούτων λοιπὸν ἀμφοτέρων παραδείγμα-
τα πρῶτος ὁ Ὀμηρος ἔδωκε. Διότι ὁ Ὀ-
δυσσεὺς θέλων νὰ πρᾶυνῇ τὸν Ἀχιλλέα, τὴν
μὲν ὀργὴν αὐτοῦ ἀποδεικνύει ἀνηλωμένην
εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τρώων τιμωρίαν τῶν Ἑλ-
λήνων.

Ἀλλ' ἄνα, εἰ μέμονάς γε καὶ ὀψέ περ υἱας
[Ἀχαιῶν
τειρομένους ἐρύεσθαι ὑπὸ Τρώων ὀρυμαγ-
[δοῦ.] (2)

ἀνάστα, ἐὰν ἐπιθυμῆς, ἂν καὶ ἀργά, νὰ σώ-
σῃς τοὺς Ἑλληνας φθειρομένους ὑπὸ τῶν
Τρώων.

τὸν δ' Ἀγαμέμνονα παριπτάνει μετανοοῦν-
τα, ἱκετεύοντα καὶ δῶρα ὑποσχόμενον· οἷον·
παύε', ἔα δὲ χόλον θυμαλγέα· σοὶ δ' Ἀγα-
[μέμωνων
ἄξια δῶρα δίδωσι μεταλλήξαντι χόλοιο.] (3)
εἰς σὲ δ' Ἀγαμέμνων, ἂν καταπραῖνης τὴν
ὀργὴν σου, δίδει δῶρα ἀξιόλογα.

Καὶ ἄλλων μέσων πρᾶυνσεως τῆς ὀργῆς
παραδείγματα ὑπάρχουσι παρ' Ὀμήρῳ, τὰ
ὅποια παραλείπω.

Ἔτερον πάθος εἶναι ὁ Ἔλεος. (4)

Καὶ τοῦτο τὸ πάθος πῶς πρέπει νὰ κι-
νῆται ἐδίδαξεν ὁ ῥητορικώτατος Ὀμηρος·
διότι τί συγκινητικώτερον τῶν λόγων τοῦ
Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης πρὸς τὸν Ἑκτόρα;

Καὶ τοῦ μὲν Πριάμου οἱ λόγοι ἄρχονται
οὕτως.

«Ἑκτορ, μή μοι μίμνε, φίλον τέκος, ἀνέρα
[τοῦτον
οἷος ἄνευθ' ἄλλων, ἵνα μὴ τάχα πότμον ἐ-
[πίσπης]

(1) Ἀριστοτ. ῥητορ. Βιβλ. Β. Κεφ. 2.
(2) Ἰλιάδ. Α. 356)

(1) Ἀριστ. ῥητορ. Βιβλ. Β. Κεφ. Γ.
(2) Ἰλιάδ. 4. 247. (3) Ἰλιάδ. 4. 260.
(4) Ἀριστ. ῥητορ. Βιβλ. Β. Κεφ. 8.

Πηλείωνι δαμείς· ἐπεὶ ἡ πολὺ φερτερός
[ἐστι. κτλ. (1)]

Ἔκτορ, ἀγαπητόν μοι τέκνον, μὴ ἀντιπα-
ραταχθῆς, παρακαλῶ, μόνος χωρὶς τῶν
ἄλλων εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον (τὸν Ἀχιλλέα),
ἵνα μὴ ταχέως φονευθῇς ὑπ' αὐτοῦ κτλ.
τῆς δὲ Ἑκάβης οὕτως·

Ἔκτορ, τέκνον ἐμὸν, τάδε τ' αἶδεο καὶ
[μ' ἐλέησον
αὐτήν, εἵποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέ-
[σχον. (2)]

Ἔκτορ, τέκνον μου, λυπήσου με, εἴαν ποτέ
σε ἐθήλασα κτλ.

Ταῦτα καὶ περὶ πάθους. Μεταβαίνω ἤδη
εἰς τὴν Ἀρμολίαν.

Ἀρμολία. Καὶ τῆς Ἀρμονίας, δηλονότι
τῆς συμφωνίας τῶν ἡχῶν πρὸς τὰ ὑπ' αὐ-
τῶν σημαινόμενα, ἡ ὁποία εἶναι ὡσαύτως
μέρος τῆς ῥητορικῆς, εἶναι διδάσκαλος ὁ Ὀ-
μηρος, ὁ ὁποῖος τῇ συνδρομῇ τῶν φθάγγων
ζωγραφεῖ τὸ κάλλος τῆς Πηνελόπεια, μετα-
χειρισθεὶς τὰ μακρότατα φωνήεντα καὶ τὰ
ὀξύτατα τῶν ἡμιφώνων, ἀποφυγὼν δὲ τὰ
τραχύτατα τῶν ἀφώνων, ὡς φαίνεται εἰς
τοὺς ἐξῆς στίχους.

Ἡ δ' Ἰεν ἐκ θαλάμοιο περίφρων Πηνελόπεια,
Ἀρτέμιδι ἱκέλη ἤε χρυσῇ Ἀφροδίτῃ. (3)
Ἀγρίαν δὲ πάλιν ὄψιν θέλων νὰ ἐξεικονίσῃ
διὰ τοῦ λόγου, συνεπύκνωσε τὰ τραχύτατα
τῶν ἀφώνων·

Τῇ δ' ἐπὶ μὲν Γοργῶ βλοσυρῶπις ἐστεφάνωτο
δεινὸν δερκομένη, περὶ δὲ δειμός τε φό-
[βος τε. (4)]

Θραῦσιν δὲ σιδήρου παριστάνων μετεχειρί-
σθη τὰ τραχύτατα τῶν γραμμάτων, εἰπὼν
ὅτι τὸ ξίφος τοῦ Μενελάου πληξάν τὴν πε-
ρικεφαλαίαν τοῦ Πάριδος «Τριχθὰ τε καὶ
τετραχθὰ διατρυφὲν ἔκπεσε χεῖρός. (5)

Οἰκτρὸν δὲ θάνατον καὶ φόβον δύο ἐταί-
ρων τοῦ Ὀδυσσεύς, κρουσμένων εἰς τὴν γῆν
ὑπὸ τοῦ Κύκλωπος Πολυφήμου, διηγούμε-

νος μετεχειρίσθη τὰ ἀηδέστατα καὶ κακο-
φωνότατα γράμματα· οἶον·

«Σὺν δὲ δύο μάρψας, ὥστε σκύλακας ποτὶ
[γαίῃ
κόπτ' ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε, δεῦε
δὲ γαίαν. (1)]

Ἀλλὰ ταῦτα ἴσως ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι
εἶναι μᾶλλον ἐκ τύχης ἢ ἐκ προθέσεως οὗ-
τω κατεσκευασμένα, ἂν ἦσαν μόνον, ἀλ-
λ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα, τὰ
ὁποῖα παρατρέχω, μεταβαίνων εἰς τὰ σχή-
ματα.

Σχήματα. Σχῆμα ἐν τῇ ῥητορικῇ καλεῖ-
ται λόγος ἐκτρεπόμενος τοῦ συνήθους καὶ
κανονικοῦ πρὸς κόσμον ἢ καὶ ἐνεκα ἀνάγ-
κης. Εἶναι δὲ δύο εἰδῶν σχήματα. Περὶ
τὴν Διάνοιαν καὶ τὴν Λέξιν. Καὶ τῶν μὲν
καὶ τῶν δὲ ὑπάρχουσι παρ' Ὀμήρῳ πλεῖ-
στα ὅσα παραδείγματα· ἄρα καὶ ταῦτα
παρ' Ὀμήρου παρέλαβον οἱ ῥήτορες. (2)

Ἐκ τῶν περὶ τὴν διάνοιαν σχημάτων
ἐν εἶναι ἡ Ὑπερβολή, διὰ τῆς ὁποίας με-
γαλοποιεῖται τι ἐπέκεινα τῶν φυσικῶν ὁρίων
πρὸς ἐπίτασιν λόγου. Παραδείγματα ὑπερ-
βολῆς πολλὰ ἀπαντῶσι παρ' Ὀμήρῳ· οἶον
«λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁ-
μοῖοι (3)»—λευκότεροι τῆς χιόνος καὶ κατὰ
τὴν ταχύτητα ὁμοῖοι μὲ ἀνέμους. Τοιοῦτον
καὶ τό : μελάντερον ἤυτε πίσσα—καὶ ἀπὸ
τὴν πίσσαν μαυρότερον, καὶ ἄλλα πολλά.

Καὶ τὴν Εἰρωνείαν δὲ, διὰ τῆς ὁποίας
δηλοῦται τὸ ἐναντίον μετὰ τινος ἠθικῆς
ὑποκρίσεως, ἐδίδαξεν ὁ Ὀμηρος. Ὁ Τηλέ-
μαχος ὀνομάζει πατέρα τὸν Ἀντίνοον,
ἓνα ἐκ τῶν μνηστήρων καὶ ἄσπονδον ἐχ-
θρόν του, ἐννοῶν ὅλον τὸ ἐναντίον· οἶον·

(1) Ὀδυσ. 4. 289. (2) Πλουτ. Περὶ Βίου
καὶ Ποιήσ. Ὀμ. Κεφ. ΚΖ. «Ἴδωμεν δὲ καὶ
τάς τῆς Συντάξεως ἐκτροπὰς, τὰ καλούμε-
να Σχήματα, εἰ καὶ ταῦτα πρῶτος Ὀμηρος
ὑπέδειξε· τὸ δὲ σχῆμα ἐστὶ λόγος ἐξηλλαγ-
μένος τοῦ ἐν ἔθει, κατὰ τινὰ πλάσιν κόσμου
ἢ χρείας χάριν κτλ. (3) Ἰλιάδ. Κ. 437.

(1) Ἰλιάδ. Χ. 38. (2) Ἰλιάδ. Χ. 82.

(3) Ὀδυσ. Ρ. στιχ. 36. (4) Ἰλ. Α. 36.

(5) Ἰλιάδ. Γ. 363.

Ἀντίνο', ἡ μεν καλὰ πατὴρ ὧς κήδεαι
[ἕιος. (1)]

== Ἀντίνοε, ὧς πατὴρ φροντίζεις περὶ ἐμεῦ.
(Ἴδε καὶ Πλουτ. Β. καὶ Π. Ὀμ. περὶ Εἰρων.)
Καὶ τῆς ἀποστροφῆς, ὅταν δηλ. ἀπὸ τοῦ
ἐνὸς προσώπου στρέφῃ ὁ ῥήτωρ τὸν λόγον
εἰς ἄλλο, παράδειγμα ἀπαντᾷ πρῶτον παρ'
Ὀμήρῳ οἶον·

Οὐδὲ σέθεν, Μενέλαε, θεοὶ μάκαρες λελά-
[λάθοντο. (2)]

ὅπου ἀπὸ τοῦ Πανδάρου εἰς τὸν Μενέλαον
στρέφει ὁ ποιητὴς τὸν λόγον. Καὶ τῆς Ὑπο-
τυπώσεως καὶ Ἐμφάσεως καὶ τῶν ἄλλων περὶ
τὴν διάνοιαν σχημάτων ὑπάρχουσι παρα-
δείγματα παρ' Ὀμήρῳ, τὰ ὅποια παρα-
λείπω.

Καὶ εἰς τὰ περὶ τὴν λέξιν σχήματα, οἷα
ἡ ἀναδίπλωσις, ἡ ἐπαναφορά, ἡ Κλίμαξ
κτλ., πρότυπον εἶναι ὁ Ὀμηρος.

Καὶ πρῶτον εἰς τὴν Ἀναδίπλωσιν, ὅταν
δηλ. τὰ αὐτὰ δις λέγωνται κατὰ συνέχειαν,
παράδειγμα ἔχομεν τὸ ἑξῆς·

Τῷ δ' ἐγὼ ἀντίος εἰμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας
[ἔοικεν,
εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ' αἰθῶνι σι-
[δήρῳ. (3)]

καὶ ἄλλο·

Ἄρες, Ἄρες βροτολοιγὲ, μαιφόνε, τειχε-
[σιπλήτα. (4)]

ἢ καὶ ἄλλων λέξεων μεταξὺ παρεντιθεμένων·
«Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ'»
[έόντας,

Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαΐαται κτλ. (5)

Ἄλλο σχῆμα περὶ τὴν λέξιν εἶναι ἡ Ἐ-
παναφορά, ὅταν δηλ. ἀπὸ τῶν αὐτῶν λέ-
ξεων ἄρχωνται αἱ προτάσεις· καὶ τούτου

τοῦ σχήματος κανὼν εἶναι ὁ ἡμέτερος ποιη-
τῆς· οἶον

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγεν τρεῖς νῆας ἑτάας,
Νιρεὺς, Ἀγλαΐας θ' υἱὸς Χαρόποιό τ' ἀνα-
[κτος,

Νιρεὺς, ὅς κάλλιστος ἀνὴρ κτλ. (1)

Τοὺς στίχους τούτους ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀ-
ριστοτέλης ἐν τῇ ῥητορικῇ τοῦ φέρων ὧς
παράδειγμα τοῦ Ἀσυνδέτου σχήματος,
ὥστε δύο σχήματα ἐν ταύτῳ παρατηροῦνται
ἐν αὐτοῖς. (2)

Ἄλλο περὶ τὴν λέξιν σχῆμα εἶναι ἡ Κλί-
μαξ, ὅταν δηλ. τὸ τέλος τῆς προηγουμέ-
νης προτάσεως γίνηται ἀρχὴ τοῦ ἐπομένου.
Καὶ τούτου παράδειγμα πρῶτον παρ' Ὀ-
μήρῳ ἀπαντᾷ οἶον

Ἡφαιστος μὲν δῶκε Διὶ Κρονίωνι ἀνακτι,
αὐτὰρ ἄρα Ζεὺς δῶκε διηκτόρῳ Ἀργεϊφόντῃ
Ἑρμείας δὲ ἕναξ δῶκε Πέλοπι πληξίπ-
[πῳ, κτλ. (3)]

ὅπου ὁ πρῶτος στίχος λήγει εἰς τὸν Δία,
καὶ ὁ δεύτερος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Διός· ὁ δεύ-
τερος λήγει εἰς τὸν Ἑρμῆν, καὶ ὁ τρίτος
ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ· ὁ τρίτος λήγει εἰς
τὸν Πέλοπα, καὶ ὁ τέταρτος ἄρχεται ἀπὸ
τοῦ Πέλοπος, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Καὶ τοῦ Ὑπερβατοῦ δὲ καὶ τῆς Ἐπανό-
δου καὶ τοῦ Ἀσυνδέτου καὶ τοῦ Ὁμοιο-
πτώτου καὶ τῶν ἄλλων περὶ τὴν λέξιν σχη-
μάτων παραδείγματα ὑπάρχουσι παρ' Ὀ-
μήρῳ, τὰ ὅποια παραλείπων μεταβαίνω
τελευταῖον εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ῥητο-
ρικοῦ λόγου.

Ὁ ῥητορικὸς λόγος κατὰ τὴν ποιότητα
διαιρεῖται εἰς τρεῖς χαρακτῆρας, εἰς λεπτὸν
ἢ ἰσχνόν, μέσον ἢ γλαφυρόν, καὶ μεγαλο-
πρεπῆ. (4)

(1) Ἰλιάδ. Β. 674. (2) Ἀριστοτ. ῥητορ.
Βιβλ. Γ. Κεφ. 42. (3) Ἰλιάδ. Β. 402.

(4) Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Β. καὶ Π.
Ὀμ. λόγῳ ὀνομάζει τοὺς χαρακτῆρας καὶ
πλάσματα τὸν δὲ μεγαλοπρεπῆ χαρακτῆρα
ἀδρὸν, λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι «καὶ τῇ τῶν λέ-
ξεων καὶ τῇ τῶν νοημάτων κατασκευῇ με-
γάλας ἔχει ἐμφάσεις».

(1) Ὀδυσ. Ρ. 397. (2) Ἰλιάδ. Δ. 127.

(3) Ἰλιάδ. Υ. 374. (4) Ἰλιάδ. Ε. 31.

(5) Ὀδυσ. Α. 23. Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ
Βίου καὶ Ποιήσεως Ὀμήρου συγγράμματι
αὐτοῦ ὀνομάζει τὴν Ἀναδίπλωσιν καὶ *Παλ-
λιλογία*, λέγων περὶ αὐτῆς ὅτι εἶναι σχῆ-
μα «κίνησιν ἐμφαίνειν τοῦ λέγοντος καὶ ἅμα
κινεῖν τὸν ἀκροατήν.»

Ἰσχυρὸς χαρακτήρ εἶναι ὁ καθαρὸς μὲν καὶ ἁρμονικὸς, παντὸς δὲ καλλωπισμοῦ ἐστερημένος.

Μέσος ὁ ἁρμονικὸς καὶ μετρίως καλλωπισμένος, ὅθεν καὶ γλαφυρὸς ἐπονομάζεται·

καὶ Μεγαλοπρεπὴς ὁ μετὰ τοῦ καθαροῦ καὶ γλαφυροῦ συνενῶν καὶ τὸ Ὑψηλόν.

Καὶ τῶν τριῶν τούτων χαρακτήρων παραδείγματα ὑπάρχουσι παρ' Ὀμήρῳ.

Ἰσχυροῦ μὲν τὸ ἐξῆς·

Ὡς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος
[Ἐκτωρ·

ἄψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον εὐζώνοιο τιθήνης
ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ἄψιν ἀτυχθεὶς,
ταρβήσας χαλκόντε ἡδὲ λόφον ἵππιοχαί-
την. (4)

Ἐνταῦθα βλέπει τις καθαρότητα καὶ ἁρμονίαν, ἀλλ' οὐδένα καλλωπισμόν.

Μέσου δὲ τὸ ἐξῆς·

Ὡς φάτο, μεῖδησε δὲ θεὰ λευκώλενος Ἥρη,
μειδήσασα δὲ παιδὸς ἐδέξατο χερὶ κύπελλον·
αὐτὰρ ὁ τοῖς ἄλλοισι θεοῖς ἐνδέξια πᾶσιν
οἶνοχόει γλυκὺ νέκταρ, ἀπὸ κρητῆρος ἀφύσ-
[σων.

ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλωι μακάρεσσι
[θεοῖσιν,

ὥς ἶδον Ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύ-
οντα. (2)

Τοιοῦτον καὶ τὸ περὶ τοῦ κήπου τοῦ Ἀλκινόου.

Ἐνθα δὲ δένδρα μακρὰ πεφύκει τηλεθύωντα,
ἔγχυναι καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
σुकέαι τε γλυκεραὶ καὶ ἐλαταὶ τηλεθύωσ-
[σαι. κτλ. (3)

Εἰς τὰ δύο ἀνωτέρω παραδείγματα βλέπει τις ἁρμονίαν καὶ μέτριον καλλωπισμόν.

Μεγαλοπρεποῦς δὲ τὸ ἐξῆς·

Ὡς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον,
χερσὶ τρίαιναν ἐλὼν, πάσας δ' ὀρόθυκεν ἀέλ-
[λας

παντοίων ἀνέμων, σύν δε νεφέεσσι κάλυψεν
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον· ὀρώρει δ' οὐρανόθεν
[νύξ. (4)

Καὶ ἡ ἐξῆς τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀτρείδου πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀχιλλέως προσφώνησις.

«Σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης

κεῖσο μέγας μεγαλωστί, λελασμένος ἵππο-
[συνάων. (1)

Εἰς ταῦτα τὰ παραδείγματα μεγάλη διάνοια δι' ὀλίγων λέξεων ἐμφαίνεται. Τινὲς προσθέτουσι καὶ τέταρτον χαρακτήρα λόγου, τὸν ὑψηλόν· ἡ δὲ διαφορὰ μετὰ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς χαρακτήρος εἶναι ἡ ἐξῆς· ὅτι ὁ μὲν ὑψηλὸς ὁρμάται ἀπὸ τῶν φραζομένων πραγμάτων, ὁ δὲ μεγαλοπρεπὴς ἀπὸ τῆς διανοίας τοῦ λέγοντος· καὶ ἐκεῖνος μὲν μετὰ σπουδῆς καὶ σφοδρότητος παρέχει τὸ αἶσθημα, οὗτος δὲ μετὰ πραότητος καὶ ἀταραξίας τοῦ λέγοντος.

Καὶ τοῦ ὑψηλοῦ χαρακτήρος πρῶτος ὁ ὑψιπέτης Ὀμηρος ἔδωκε πολλὰ καὶ λαμπρὰ παραδείγματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν δύο μόνον χάριν συντομίας· οἷον τὸ ἐξῆς, ὅπου παρίσταται ὅτι δι' ἑνὸς νεύματος τοῦ Διὸς σείεται ὅλος ὁ Ὀλυμπος·

«Ἦ, καὶ κυανέησιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρο-
[νίων·

ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνα-
[κτος

κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν
Ὀλυμπον. (2)

Καὶ τὸ ἐξῆς, εἰς τὸ ὅποιον ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ ποιητοῦ ἀναπτύσσεται μετὰ ἐκτάκτου δυνάμεως καὶ ἡ περιγραφή ἐξαίρεται εἰς μέγιστον ὕψος· ὅλη ἡ φύσις παρίσταται συγκινουμένη· ὁ Ζεὺς κεραυνοβολεῖ εἰς τοὺς οὐρανούς· ὁ Ποσειδὼν πλήττει τὴν γῆν διὰ τῆς τριαίνης· ἡ θάλασσα, τὰ ὄρη, αἱ πόλεις σείονται· ὅλη ἡ γῆ τρέμει, καὶ ὁ Πλούτων πηδᾷ ἐκ τοῦ θρόνου αὐτοῦ φοβούμενος μὴ ἀνοιχθῶσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θνητῶν αἱ ἀόρατοι κατοικίαι τοῦ Ἄδου.

Δεινὸν δ' ἐβρόντησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε ὑψόθεν· αὐτὰρ ἐνερθεν Ποσειδάων ἐτίναξε γαῖαν ἀπειρεσίην ὀρέων τ' αἰπεινὰ κάρηνα· πάντες δ' ἐσσεύοντο πόδες πολυπίδακος Ἰδης

(1) Ἰλιάδ. Ζ. 446. (2) Ἰλιάδ. Α. 595.
(3) Ὀυσ. Η. 445. (4) Ὀδυσ. Ε. 294.

(1) Ὀδύσσ. Ω. 40.

(2) Ἰλιάδ. Α. 528.

καὶ κορυφαί, Τρώων τε πόλεις καὶ νῆες Ἀ-
[χαιῶν]
ἔδδειςσε δ' ὑπένερθεν ἄναξ ἀνέρων Ἀἰδωνεύς,
δεΐσας δ' ἐκ θρόνου ἄλτο καὶ ἰαχε, μὴ οἱ ὤ-
[περθεν]

γαῖαν ἀναρρήξειε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη
σμαρδαλέ, εὐρώεντα, τὰ τε στυγέουσι θεοί
[περ. (1)]

Ἀρκοῦσι, νομίζω, ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν
τοῦ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦτο καὶ τῆς ῥητορικῆς ὁ
διδάσκαλος. Τοιαύτας ἀποδείξεις ἡδυνάμε-
θα νὰ φέρωμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς
Ἑλλ. γραμματολογίας, ἀλλ' ἐπιλείψει ἡ-
μᾶς ὁ χρόνος ἐξετάζοντας καὶ τὰ λοιπὰ
εἶδη ἐν ἑκάστῳ ἰδίᾳ.

Δικαίως λοιπὸν ἡ ἀρχαιότης ἅπασα μέ-
χρις ἀποθεώσεως ἰθαύμαζε τὸν Ὅμηρον.
Ἡ Σμύρνα ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῷ Ὀμηρείῳ αὐ-
τῆς, ὡς ὁ Στράβων ἱστορεῖ· «Ἔστι δὲ καὶ
βιβλιοθήκη, καὶ τὸ Ὀμήρειον, στοὰ τετρά-
γωνος, ἔχουσα νεῶν καὶ ξόανον· ἀντιποι-
οῦνται γὰρ καὶ οὗτοι διαφερόντως τοῦ ποιη-
τοῦ· καὶ δὴ καὶ νόμισμά τι χαλκοῦν πα-
ρ' αὐτοῖς Ὀμήρειον λέγεται.» Καὶ Πτολεμαῖος
ὁ Φιλοπάτωρ ναὸν Ὀμήρου κατεσκεύασεν,
ὡς ἱστορεῖ ὁ Αἰλιανός· «Πτολεμαῖος ὁ Φι-
λοπάτωρ κατασκεύασας Ὀμήρῳ νεῶν, αὐ-
τὸν μὲν καλὸν καλῶς ἐκάθισε, κύκλῳ δὲ
τοῦ ἀγάλματος τὰς πόλεις περιέστησεν,
ὅσαι ἀντιποιοῦνται τοῦ Ὀμήρου. (Αἰλ. ποιη-
ιστορ. ΙΓ. 22. σελ. 152. ἐκδ. Χέρσερ.)
Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀργεῖοι θείας τιμᾶς τῷ ποιη-
τῇ ἀπέδιδον, ὡς ὁ αὐτὸς Αἰλιανός ἱστορεῖ.
(Θ. 45.) «Ποιητικῆς ἀπάσης Ἀργεῖοι τὰ
πρῶτα Ὀμήρῳ ἔδωκαν, δευτέρους δὲ αὐτοῦ
ἔταττον πάντας. Ποιοῦντες δὲ θυσίαν ἐπὶ
ξενίᾳ ἐκάλουν τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Ὅμη-
ρον κτλ.

Ὅθεν καὶ Ἀρχέλαος ὁ Πριηνεύς, κατὰ
τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα ἀκμάσας, κατε-
σκεύασε τὴν περίφημον ἀποθέωσιν τοῦ Ὀ-
μήρου, ἀνάγλυφον ἀξιόλογον σωζόμενον
νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσεῖῳ καὶ φέρον

(1) Ἰλιάδ. Υ. 56.

κάτωθι αὐτοῦ τὰ ἐξῆς· «Εἰ θεὸς ἐστὶν Ὀ-
μηρος, ἐν ἀθανάτοισι σεβέσθω· εἰ δ' αὖ μὴ
θεὸς ἐστὶ, νομιζέσθω θεὸς εἶναι.» Τὸ ἀνά-
γλυφον τοῦτο κατὰ πιθανὸν λόγον κατα-
σκευασθὲν ἐν Ἑλλάδι μετεκομίσθη εἰς Ῥώ-
μην, ἐκεῖθεν δὲ ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ Βρετ-
τανικοῦ μουσείου ἀντὶ χιλίων ἀγγλικῶν
λίρων.

Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τούτῳ (1) εἰκονίζεται
ὄρος, ὃπερ πιθανῶς εἶναι ὁ Ἑλικῶν. Ἐπὶ
τοῦ ὄρους τούτου προσκάθηται μὲν ὁ ποιη-
τῆς αὐτός, σκῆπτρον ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχων καὶ
τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος πτηνόν, τὸν κό-
ρακα, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ὅπισθεν δ'
αὐτοῦ εἶναι ἡ μήτηρ τῶν Μουσῶν Μνημο-
σύνη, ὃπισθεν δὲ τῆς Μνημοσύνης ἱσταται
ἡ Λεσβία ποιήτρια Σαπφώ, ἡ δεκάτη Μοῦ-
σα ἐπονομασθεῖσα. Κάτωθεν τῆς Σαπφούς
ἱσταται ἐπὶ τρίποδος ὁ Ἡσίοδος φέρων τὰ
ποιήματα αὐτοῦ· διότι ἐν τῷ Ἑλικῶνι ποι-
μαίνων ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν Μουσῶν τὴν κα-
λὴν ἀοιδίην, ὡς αὐτὸς ἐν ἀρχῇ τῆς Θεογο-
νίας λέγει. Ἐφεξῆς εἰκονίζεται σπήλαιον,
ὅπου ἱστανται πᾶσαι αἱ ἄλλαι Μοῦσαι ἀπὸ
τῆς εἰσόδου μέχρι τοῦ βήθους, ἔχουσα ἐκά-
στη τὴν οἰκείαν θέσιν καὶ παριστώσα τίνος
εἶδους τῶν γραμμάτων εἶναι προστάτις, ἡ
μὲν τῆς Ποιήσεως, ἡ δὲ τῆς ἱστορίας, ἡ δὲ
τοῦ μύθου, ἄλλη τῆς Τραγωδίας, ἄλλη τῆς
Κωμωδίας καὶ καθεξῆς. Τὴν ἐν τῇ εἰκόνι
ταύτῃ χορεῖαν τῶν Μουσῶν φαίνεται ἐμ-
πνευσθεῖς ὁ καλλιτέχνης ἐκ τῆς εὐθύς ἐν
ἀρχῇ τῆς Βατραχομουμαχίας ἐπικλήσεως
τοῦ ποιητοῦ.

Ἀρχόμενος πρῶτον Μουσῶν χορὸν ἐξ Ἑλι-
[κῶνος]
ἐλθεῖν εἰς ἐμὸν ἦτορ ἐπεύχομαι κτλ.

Ἐν δὲ τῇ βάσει τῆς εἰκόνης, ἦτοι ἐν τῇ
ὑπώρειά τοῦ Ἑλικῶνος, εἰκονίζεται ἡ τοῦ
Ὀμήρου ἀποθέωσις ὡς ἐξῆς· Ὁ μὲν Ὀμη-
ρος κάθηται ἐπὶ θρόνου, σκῆπτρον μὲν ἐν τῇ
δεξιᾷ ἔχων βιβλίον δὲ (τὰ ποιήματα αὐτοῦ)
ἐν τῇ ἀριστερᾷ παρ' αὐτῷ δὲ γονυκλιτοῦ-
σιν ἡ Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια, ἡ μὲν Ἰλιάς ξί-

(1) Βαλ. Β. καὶ Π. Ὀμ.

φος ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχουσα, σύμβολον τῶν ἐν αὐτῇ ἱστορουμένων μαχῶν, καὶ σκῆπτρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, σύμβολον τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος ὕψους, ἡ δὲ Ὀδύσσεια κοσμήματα πρῶρας πλοίου, σύμβολα τῆς ἐν θαλάσῃ πλάνης τοῦ Ὀδυσσεύς. Ὑπὸ δὲ τὸν σκίμποδα, ἐφ' οὗ ὁ ποιητὴς πατεῖ, εἰκονίζονται ἐν ἀντιπάλῳ θέσει βάτραχος καὶ μῦς εἰς ἀνάμνησιν τῆς βατραχομουμαχίας, τὴν ὁποῖαν ἀποδίδουσιν εἰς αὐτόν. Ὅπισθεν δὲ τοῦ ποιητοῦ ἴστανται δύο πτερωτὰ πνεύματα γυναικείαν μορφήν ἔχοντα καὶ παριστῶντα τὴν Οἰκουμένην καὶ τὸν Χρόνον. Καὶ ἡ μὲν Οἰκουμένη στέφει τὸν Ὀμηρον, ὁ δὲ Χρόνος φέρει τι ἐν τῇ ἀριστερᾷ, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ βιβλίον, τὰ Ὀμηρικὰ δηλ. ποιήματα, ἡ χαλκίνη πλάξ, ἐφ' ἧς κρούων ἄλλο τι ὄργανον, ὕπερ φέρει ἐν τῇ δεξιᾷ, ἐπευφημεῖ τρόπον τινὰ εἰς τὴν στέψιν τοῦ ποιητοῦ. Ἐνώπιον αὐτοῦ ἴσταται βωμὸς, ἐφ' οὗ πρόκειται νὰ τελεσθῇ θυσία πρὸς τιμὴν αὐτοῦ· καὶ τὸ μὲν ἱερεῖον προσάγεται, μεταξὺ δὲ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ ποιητοῦ παρίσταται Παῖς (ὁ Μῦθος) ἐκθαμβὸς πρὸς τὸν ποιητὴν ἀπυθλέπων καὶ φέρων ὑδρίαν τινὰ ἢ φιάλην, ὅπως ποιήσῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὰς πρὸ τῆς θυσίας νενομισμένας καθαρτηρίους χοάς. Ὅπισθεν τοῦ βωμοῦ ἴστανται τέσσαρες γυναῖκες τείνουσαι τὰς χεῖρας πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ προσερχόμεναι ὅπως τελέσωσι θυσίαν εἰς αὐτόν ὡς ἀρχηγέτην καὶ γεννήτορα· αὗται δὲ εἶναι ἡ Ἱστορία, ἡ Ποίησις (φέρουσα καὶ τὸ ἱερὸν πῦρ) ἡ Τραγωδία καὶ ἡ Κωμωδία· καὶ τέλος πάντων ἀκολουθοῦσι τὰς γυναῖκας ταύτας πέντε ἄλλαι, ἡ Φύσις, ἡ Ἀρετὴ, ἡ Μνήμη, ἡ Πίστις καὶ ἡ Σοφία, ἐν' αἷς εἰκονίζονται αἱ διὰ τῆς μελέτης τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἀποκτώμεναι γνώσεις.

Ἀλλ' ἐν ᾧ μετὰ θάνατον ὡς θεὸς ἐτιμῆθη, τὸν βίον αὐτοῦ διήγαγεν ἐν συντόνῳ πενία καὶ παντελεῖ ἀφανεῖα καὶ ταλαιπωρία. Ἀρίστην εἰκόνα τοῦ βίου καὶ θανάτου αὐτοῦ περιέχει τὸ περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι σύγγραμμα τοῦ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΙΑ').

Γάλλου συγγραφέως *D' hancarville*, ἣν μεταφράσαντες ἐκθέτομεν ὡς ἑξῆς· «Πολλοὶ μετὰ θάνατον, λέγει ὁ Γάλλος συγγραφεὺς, ἀνήγειραν αὐτῷ ἀγάλματα καὶ ναοὺς, οὐδείς δὲ ζῶντι αὐτῷ ἐχορήγησε τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ δὲν ἡδυνήθη νὰ παράσχῃ αὐτῷ ἄσυχον εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔριζον περὶ τῆς γεννήσεώς του. Ἐκοψάν νομίσματα φέροντα τὴν εἰκόνα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἀλλ' αὐτὸς οὐδέποτε εἶχε νομίσματα· ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ.» «*Recherches sur l' origine, l' esprit et les progrès des arts de la Grèce.*» Τομ. 11, σελ. 294. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ *D' hancarville* περὶ τοῦ βίου καὶ θανάτου τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ μήπως τοιοῦτον βίον δὲν ἔζησαν καὶ τοιοῦτον τέλος δὲν ἔλαβον καὶ οἱ ποιηταὶ Δάντης, Σαίξπηρος, Μίλτων καὶ Καρμῆνος;

Φαίνεται ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες εἶναι προωρισμένοι ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τὸν πνευματικὸν μᾶλλον βίον· διὰ τοῦτο ζῶντες μὲν, αὐτοὶ πνευματικὸν βίον διάγουσι, περιφρονῶντες καὶ διὰ τοῦτο γερούμενοι τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου, μετὰ θάνατον δὲ τὸν πνευματικὸν βίον τῶν ἄλλων τρέφουσι διὰ τῶν προϊόντων τοῦ πνεύματος αὐτῶν ἐπὶ πάντας τοὺς αἰῶνας καὶ πλήρους ἀθανασίας ἀξιοῦνται ὡς ὑπερανθρώπινα ὄντα, ὡς πλησιάζοντα εἰς τὸ θεῖον, ὡς θεοὶ σχεδόν. Δίκαιον εἶχον λοιπὸν καὶ οἱ ἀποθεώσαντες τὸν Ὀμηρον. Δικαίως καὶ οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ἐπιγράμματός τινος εἰς Ὀμηρον ἔχουσιν ὧδε·

Πάτρα τοι τελέθει μέγας οὐρανός, ἐκ δὲ
[γυναικὸς
οὐ θνατᾶς, ματρὸς δ' ἐπλεο Καλλιόπας. (1)

(1) Οἱ προηγούμενοι στίχοι τοῦ ἐπιγράμματος τούτου τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ποιηθέντος ἔχουσιν οὕτως·

Οἱ μὲν σεῦ Κολοφῶνα τιθηνήτειραν, Ὀμῆρε,
οἱ δὲ καλὰν Σμύρναν, οἱ δ' ἐνέπουσι Χίον·
οἱ δ' Ἴον, οἱ δ' ἐδόασαν ἑὺκλαρον Σαλαμῖνα·
οἱ δὲ νῦ τ' ἂν Λαπιθᾶν ματέρα Θεσσαλίαν·

Πατρίδα ἔχεις, Ὀμηρε, τὸν οὐρανὸν, μη-
τέρα δὲ τὴν θεὰν Καλλιόπην.— Δίκαιον εἶ-
χε καὶ ὁ περὶ Ὀμήρου κατὰ τὸν δωδέκατον
μ. Χ. αἰῶνα γράψας Ἰωάννης Τζέτζης (1) νὰ

Ἄλλοι δ' ἄλλο μέλαθρον ἀνίαχον· εἶδέ με
[Φοίβου

χρὴ λέξαι πινυτὰν ἀμφοδὰ μαντοσύναν κτλ.

(1) Ἰωάννης Τζέτζης ἐκ Κωνσταντινου-
πόλεως (1180 Μ. Χ. ἀκμάσας) ἔγραψεν εἰς
ἑξαμέτρους στίχους Ἰλιακὰ ἢ τὰ πρὸ Ὀ-
μήρου, τὰ Ὀμήρου καὶ τὰ μεθ' Ὀμηρον,
προσθεὶς εἰς ταῦτα καὶ σχόλια.

ἐξισώσῃ τὸν Ὀμηρον πρὸς θεὸν, τὸν Ἀπόλ-
λωνα, ἐν τῷ ἐξῆς τριστίχῳ, δι' οὗ καὶ τὸν
λόγον ἡμῶν περαίνομεν·

«Τὸν Ἑλικῶνα τὸν σοφὸν, μᾶλλον αὐτὰς
[τὰς Μούσας,
αὐτὸν αὐτὸν Ἀπόλλωνα, τὸν μουσηγέτην
[πλέον,
τὸν ὑπὲρ πάντας ἅπαντα, τὸν Ὀμηρον τὸν
[μέγαν.

ΤΩ ΑΧΙΛΛΕΙ.

Ἀκηγγέλθη κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ὀμηρείων, 5)17 Ὀκτωβρίου 1875, ὑπὸ τοῦ Κ.
ΦΩΚΙΩΝΟΣ. Α. ΒΟΥΤΕΙΝΑ.

Τῶν αἰώνων τὰ πελάγη ἔχουν φάρους αἰωνίους,
Δαιμονίους χαρακτῆρας δαιμονίων ἡμερῶν,
Καὶ ὁ χρόνος, λάβρον κῦμα, ἀνατρέπον ὑδρογείους,
Τὰ ἀθάνατα πυρά των χαιρετᾷ ὑποχωρῶν.

Ἡ ὑφῆλιος γηράσκει, λήθη κόσμους σαβανόνει,
Ἀνατέλλουν, δύουν ἔθνη, ὡς ἐφήμεροι σκιαί,
Πλήν, φωτὸς ἀσθέστου λύχνοι, ἐπιζῶσιν οὗτοι μόνοι,
Καὶ αὐτοὺς πυξίδας ἔχουν δύο πόλων γενεαί.

Τίς τοὺς ἔστησεν; — Ὁ κόσμους φαινῶν ἀστέρων στήσας·
Τίς τοὺς ἥναψεν; — Ὁ ἄψας τῶν ἡλίων τὰ πυρά,
Ὁ Τιτάνας αἰσθημάτων ἐπὶ νάνων καθιδρύσας,
Ὡς βουνὰ οὐρανομήκη εἰς λοφίσκων τὰ πλευρά.

Αἰθερίων κόσμων πλᾶσμα! Φλόξ πυρίνης φαντασίας!
Κορυφαῖε διαστέρου στερεώματος ἀστήρ,
Κορωνὶς καὶ βάθρον εἶσαι πυραμίδος οὐρανίας,
Ἦν ἀνήγειρεν ὁ μέγας τῆς ποιήσεως πατήρ.